

Familjecentraler i Uppsala län

Uppföljning av länsövergripande riktlinje

Rapport 1, 2025. FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård (FoU-S).

FoU Socialtjänsts rapporter

FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård är en forsknings- och utvecklingsavdelning som verkar för att bästa tillgängliga kunskap ska användas i socialtjänstens och den angränsande hälso- och sjukvårdens verksamheter i Uppsala län. FoU Socialtjänst styrs och finansieras gemensamt av länets kommuner och Region Uppsala.

FoU-rapporter är ett sätt att skapa och sprida kunskap. På Samverkanswebben, som vänder sig till alla som samverkar med Region Uppsala, kan du ta del av FoU Socialtjänsts rapporter och andra kunskapsstöd samt läsa mer om verksamheten.

regionuppsala.se/fou-s

Titel: Familjecentraler i Uppsala län: Uppföljning av länsövergripande riktlinje.

Författare: Lars Sjödin.

Serienummer: FOUSR-2025:1.

Uppdragsgivare: Regionala tjänsteledningen för samverkan kring hälsa, stöd, vård och omsorg (regionala TL HSVO) – en samverkansorganisation bestående av kommunerna i Uppsala län och Region Uppsala.

Utgivningsdatum: 2025-03-14.

Rättigheter: Denna text är skyddad enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Du får gärna citera texten om du uppger källan.

Citering: Sjödin, Lars (2025). Familjecentraler i Uppsala län: Uppföljning av länsövergripande riktlinje. Uppsala: FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård, Region Uppsala.

Innehållsförteckning

Förord	5
Bakgrund	6
Familjecentraler som verksamhetsform	6
Definition	6
Syfte, mål och betydelse	6
Tvärprofessionellt arbete.....	7
Utveckling på nationell nivå	8
Pågående omställning av välfärden	8
Nationellt stöd till familjecentraler	8
Nationell kartläggning	9
Utveckling i Uppsala län.....	9
Kartläggning i Uppsala kommun	9
Översyn i Uppsala län och länsövergripande riktlinje	9
Uppföljning av länets familjecentraler	10
Resultat	11
Studiedeltagande	11
Organisation och struktur	11
Ingående verksamheter vid respektive familjecentral	11
Tillgång till familjecentral i respektive kommun	13
Samverkansavtal	13
Grad av samlokalisering.....	13
Mål och inriktning.....	14
Fakturering, finansiering och övrig ekonomi	16
Lokal samordning.....	18
Arbetsgivare och uppdrag bland lokala samordnare	18
Aktiviteter inom samordningsuppdraget.....	18
Gruppintervjuer efterfrågas	19
Ledning	19
Antal ledningsgruppsmöten	19

Aktiviteter inom länets ledningsgrupper	20
Hur väl ledningsgrupperna fungerar	21
Styrning.....	23
Antal styrgruppsmöten	23
Aktiviteter inom styrgrupper	23
Hur väl länets styrgrupper fungerar	25
Kännedom om styrgrupper.....	26
Lokala tjänsteledningar	27
Ledningsstruktur och kontaktvägar	28
Länsövergripande stöd	30
Aktiviteter för länsamordning	30
Introduktion av nya lokala samordnare och nya personer i ledning och styrning.....	32
Tjänstgöringsgrad för länsamordnare och finansiering av tjänsten	33
Den länsövergripande riktlinjen	34
Kännedom om riktlinjen	34
Synpunkter om riktlinjen bland lokala samordnare	35
Synpunkter om riktlinjen bland länsamordnare.....	36
Slutsatser	38
Organisation och struktur	38
Lokal samordning.....	38
Ledning	39
Styrning.....	39
Länsövergripande stöd	40
Den länsövergripande riktlinjen	41
Referenser	42
Bilagor.....	45
Bilaga 1: Metod	45
Bilaga 2: Små barn i Uppsala län år 2024	48

Förord

Familjecentraler spelar en viktig roll i att skapa en trygg och stödjande miljö för barn och deras vårdnadshavare. Genom att samla olika verksamheter och professioner kring barnfamiljer kan vi skapa synergier och erbjuda ett mer lättillgängligt och samordnat stöd. Stödet kan på sikt bidra till att förebygga ohälsa och social utsatthet.

Denna rapport är en uppföljning av den länsövergripande riktlinjen för familjecentraler i Uppsala län. Syftet är att ge en bild av hur styrning, ledning och det länsövergripande stödet fungerar i praktiken, samt att höja kunskapen på området. Uppföljningen bygger på enkäter och intervjuer med nyckelpersoner inom verksamheterna.

Jag vill rikta ett stort tack till Lars Sjödin, som varit ansvarig utredare, och övriga medarbetare inom FoU Socialtjänst. Jag vill också tacka alla andra som på olika sätt är engagerade inom familjecentraler och har bidragit med sin tid och kunskap i arbetet med denna rapport. Er insats är ovärderlig för att vi ska kunna fortsätta utveckla och förbättra stödet till berörda barn och familjer i Uppsala län.

Nima Najafi

Verksamhetschef FoU Socialtjänst och angränsande sjukvård, Region Uppsala
Uppsala, mars 2025.

Bakgrund

Familjecentral som verksamhetsform

Definition

Familjecentraler är en verksamhet som riktar sig till blivande familjer och familjer med barn i åldrarna 0–6 år. Verksamheten bygger på samverkande aktörer med delat ansvar att erbjuda vård, stöd och aktiviteter till vårdnadshavare och små barn (1).

En *familjecentral* är en samlokaliserad verksamhet som består av mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänst. Definitionen av samlokalisering är att hela den ordinarie verksamheten som respektive part bedriver ska vara förlagd till familjecentralen (2). Utöver dessa fyra basaktörer kan det även, utifrån lokala behov, ingå ytterligare samhällsaktörer i det som utgör en familjecentral.

I de fall där inte alla fyra huvudaktörer ingår i en samlokaliserad verksamhet kan benämningen *familjecentralsliknande verksamhet* användas om barnhälsovård är samlokaliserad med öppen förskola eller socialtjänst (2). Vid samverkansformer där inte någon av de fyra aktörerna är samlokaliserade används ibland benämningen *familjecentrerat arbete* (3).

Syfte, mål och betydelse

Syftet med familjecentraler är att erbjuda ett samordnat stöd till alla vårdnadshavare och små barn på en och samma plats. Genom att samla relevanta samhällsorganisationer i en lågröskelverksamhet är meningen att i tidigt skede erbjuda stöd, vård och service till vårdnadshavare och barn på ett lättillgängligt, frivilligt och kostnadsfritt sätt.

Familjecentraler syftar till att bidra till god folkhälsa och tidigt förebyggande av olika typer av problem via förebyggande och hälsofrämjande insatser. Arbetet med familjecentraler har exempelvis inneburit att barnhälsovården vidgat sitt uppdrag, från ett somatiskt perspektiv till ett alltmer folkhälsoinriktat och psykosocialt perspektiv (4).

Målet med familjecentralers verksamhet är att både nå ut till så många familjer som möjligt och att fånga upp vårdnadshavare och barn som är i riskzonen, för att förhindra att eventuella problem blir större och allvarigare. Mer specifikt, beskrivs målet med verksamheten vara att stärka föräldraskapsförmågor, förbättra det sociala samspelet mellan barn och vuxen och allmänt bidra till barns positiva utveckling. Genom samverkan är det tänkt att familjecentraler ska minska fysisk, psykisk och social ohälsa hos barn, utjämna

ojämlikhet i hälsa mellan barn, samt att förhindra att barn i behov av tidig hjälp inte fångas upp av samhällets olika stödinsatser (5).

Resultaten från en kunskapsöversikt om familjecentralers betydelse publicerad av Folkhälsomyndigheten under år 2024 visar att vårdnadshavare uppskattar det samlade utbudet under ett och samma tak, och att de upplever att det ökar tillgängligheten (6). Familjecentraler beskrivs som en väg in i ett brett utbud av olika verksamheter, där personalen vid behov kan lotsa vårdnadshavare vidare till annan professionell hjälp.

Forskningsstudier visar att vårdnadshavare upplever familjecentraler som en trygg och välkomnande plats där de kan möta andra föräldrar, dela erfarenheter, få råd och stöd, samt ge sina barn möjlighet att leka och interagera med andra (6). I Folkhälsomyndighetens kunskapsöversikt framkommer det även att det finns resultat som tyder på att besök på en familjecentral har bidragit till:

- stärkt föräldraskap
- bättre kommunikation i familjen
- ökad förmåga att hantera problem och utmanande beteende hos barnen.

Vidare framkommer det i kunskapsöversikten att social inkludering via familjecentraler kan påverka vårdnadshavares välmående positivt. Familjecentraler utgör en mötesplats som bidrar till sammanhang och gemenskap, vilket enligt studieresultaten stärker det sociala nätverket (6). Genom att bryta isolering och erbjuda en plats för umgänge har familjecentraler potential att motverka utsatthet och utanförskap. Den sociala miljön beskrivs även kunna främja integration och språkutveckling.

Tvärprofessionellt arbete

Det finns flera vinster beskrivna med att skapa en gemensam verksamhet som samlar flera yrkesgrupper från olika delar av samhällsapparaten som erbjuder stöd till familjer med små barn. I tvärprofessionellt arbete tänker man sig att olika yrkesgrupper kompletterar varandras kompetenser och kunskaper för att bättre möta familjers mångsidiga behov. Tanken är att samverkan mellan region och kommun som realiseras i en och samma verksamhet bidrar till gemensamt ansvarstagande och ökat helhetsperspektiv. Det nära samarbetet inom familjecentraler förväntas bidra till att koordinera medicinska, sociala och pedagogiska insatser (4).

När aktörerna arbetar nära varandra kan det bidra till att personer får en mer sammanhållen hjälp, vilket också kan ge bättre tillgång till olika stödsystem. Vårdnadshavare förväntas få bättre vägledning till rätt hjälp, vilket kan bidra till ökad kännedom om olika aktörer och deras respektive roller. Det kan skapa lägre trösklar, vilket då ska göra det enklare att

komma i kontakt med rätt verksamhet. Förhoppningen är att samverkan skapar ett mervärde som leder till effektivare och mer tillgängligt stöd för familjer.

Utveckling på nationell nivå

Pågående omställning av välfärden

I Sverige pågår nu ett omfattande reformarbete av välfärden som aktualiserar familjecentraler som verksamhetsform.

Hälso- och sjukvården genomgår en omställning som samlas under benämningen *God och nära vård* (7-9). Förändringen innebär bland annat ett ökat fokus på hälsofrämjande och förebyggande arbete, där primärvården har en central roll, samt ökad samverkan mellan kommuner och regioner (10). Att upprätta familjecentraler beskrivs uttryckligen som exempel på arbetssätt som ligger i linje med omställningen till en god och nära vård (7, 10).

Även Socialtjänsten i Sverige står inför en stor förändring. En uppdaterad socialtjänstlag planeras att träda i kraft under juli år 2025, vilken bland annat syftar till att göra socialtjänsten mer förebyggande och tillgänglig, genom att bland annat erbjuda insatser utan individuell behovsprövning (11-13). De första resultaten från en nationell uppföljning av socialtjänstens omställning (NUSO) visar att socialtjänsten har svårt att nå de yngsta barnen (14, 15). I lagrådsremissen där den nya socialtjänstlagen föreslås omnämns familjecentraler vid flera tillfällen. I förslaget står det att samlokalisering med andra verksamheter kan underlätta för personer att ta tidig kontakt med socialtjänsten innan problem uppstått eller vuxit sig stora (16). Det förekommer även beskrivningar om att det idag saknas en naturlig mötesplats där socialtjänsten och barn kan mötas. I detta sammanhang lyfts familjecentralen fram som ett lyckat exempel (16).

Nationellt stöd till familjecentraler

Den nationella aktör som har i uppdrag att stödja landets familjecentraler är den ideella organisationen *Föreningen för familjecentralers främjande*. Föreningens arbete består bland annat av att ta fram styrdokument, upprätta regionala nätverk och arrangera en årlig konferens. Föreningen genomför även undersökningar för verksamhetsuppföljning, erbjuder kompetensutveckling, samt verkar för att främja etableringen av nya familjecentraler (5, 17).

Under 2024 meddelade Regeringen att Socialstyrelsen får i uppdrag att ge stöd till kommuner och regioner i arbetet med att inrätta och organisera familjecentraler, samt skapa goda förutsättningar för samverkan som bedrivs vid familjecentraler (18). Socialstyrelsen arbete med uppdraget ska redovisas till Regeringen senast den 14 mars 2026.

Nationell kartläggning

En kartläggning av familjecentraler och familjecentralsliknande verksamheter i Sverige genomfördes mellan år 2022 och 2023 i ett gemensamt arbete av Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten (19). Utifrån ett regeringsuppdrag skulle de aktuella myndigheterna kartlägga verksamheterna för att kunna genomföra en analys och lämna förslag på hur dessa verksamheter kan stödjas och vidareutvecklas. Några av de slutsatser i Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens rapport om kartläggningen (19) är att *regionala förutsättningar behöver stärkas, på lokal nivå behövs enhetlig ledning och styrning* samt att *samlokalisering beskrivs som en viktig framgångsfaktor* i arbetet med familjecentraler. I rapporten (19) framkommer att antalet identifierade familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamheter i Sverige har *ökat kraftigt de senaste 15 åren, från 131 verksamheter under år 2008 till 246 stycken år 2023*. Av kartläggningen framgår att *inte någon verksamhet i Uppsala län* kan räknas som familjecentral eller familjecentralsliknade verksamhet eftersom ingen verksamhet uppfyllde definitionen för samlokalisering (19).

Utveckling i Uppsala län

Kartläggning i Uppsala kommun

Beredningsgruppen för familjecentralerna i Uppsala kommun genomförde 2023 en kartläggning på uppdrag av den regionala tjänsteledningen för samverkan kring hälsa, stöd, vård och omsorg i Uppsala län (TL HSVÖ) (20). Syftet var att se över möjligheten för samlokaliserade familjecentraler i Uppsala kommun. En slutsats i rapporten är att det i Uppsala kommun har varit svårt att få till stånd en samlokalisering av de verksamheter som utgör en familjecentral. Ett steg mot ökad samverkan som föreslås i rapporten, i riktning mot mer familjecentrerat arbete och fler familjecentralsliknande verksamheter i kommunen, är att etablera nya öppna förskolor och knyta dessa till befintliga verksamheter som bedriver barnhälsovård och mödrahälsovård. Rapporten innehåller en karta med förslag på lokalisering av nya öppna förskolor, för att höja täckningsgraden och tillgodose en jämlik tillgång till familjecentralsliknande verksamheter för kommunens invånare.

Översyn i Uppsala län och länsövergripande riktlinje

I september 2020 beslutade den regionala tjänsteledningen (TL HSVÖ) att genomföra en översyn av familjecentraler inom Uppsala län. FoU Socialtjänst fick i uppdrag att ansvara för arbetet med översynen. Uppdraget innefattade att se över organisation, styrning och samordning, samt ge förslag på struktur, finansiering och ansvarsfördelning.

Arbetet med översynen avrapporterades till regionala TL HSVÖ i juni 2021. Förslagen mynnade sedermera ut i en länsövergripande riktlinje för familjecentralerna, samt en mall

för lokala samverkansavtal för att underlätta för verksamhetens ingående parter. Riktlinjen framgår i ett så kallat, ViS-dokument, vilket är ett samlingsnamn för de styrdokument som stödjer regionens och kommunernas samverkan i Uppsala län inom områdena hälsa, stöd, vård och omsorg (21). I december 2021 fastställdes riktlinjen av regionala TL HSVO och det upprättades en första version av ViS-dokumentet ”Familjecentraler i Uppsala län” (22).

I korta drag beskriver riktlinjen mål och inriktning för familjecentraler, ansvarsområden, ledningsstruktur och hantering av verksamhetsbudget.

De olika rollerna inom familjecentraler och deras respektive uppdrag framkommer i riktlinjen. Här följer en sammanfattning:

- arbetsteam (medarbetare från respektive part av familjecentralen)
- lokal samordnare (person i arbetsteamet med särskilt ansvar för familjecentralen)
- ledningsgrupp (verksamhetsnära chefer från respektive part av familjecentralen)
- länsamordning (stödjande, samordnande funktion för alla länets familjecentraler)
- styrgrupp (chefer med övergripande och strategiskt ansvar).

Vid fastställande av riktlinjen beslutades även att arbetet ska följas upp av FoU Socialtjänst och att uppföljningen ska vara inriktad på styrning, ledning och länsövergripande stöd.

Uppföljning av länets familjecentraler

Syftet med uppföljningen som redovisas i den här rapporten är att ta reda på hur familjecentralerna i Uppsala län fungerar utifrån den länsövergripande riktlinjen, med specifik inriktning på styrning, ledning och länsövergripande stöd. Rapporten kan användas som underlag vid beslutsfattande och verksamhetsutveckling.

För att kunna fullfölja uppföljningen och förstå dess resultat krävs kännedom om familjecentralernas organisation och struktur i Uppsala län. Sådan kunskapssammanställning saknades då uppföljningsarbetet påbörjades. Av det skälet utgörs resultatdelens första del av verksamheternas organisation och struktur.

Resultat

Underlaget till uppföljningen består dels av två enkätundersökningar, varav en riktade sig till lokala samordnare och en annan riktade sig till ledning och styrning. Dels består den av två intervjuer med länssamordnare. För utförligare beskrivning av metod, se Bilaga 1.

I den här rapporten kommer begreppet familjecentraler fortsättningsvis att användas för att benämna de aktuella verksamheter som förekommer i Uppsala län, även om vissa enligt formell definition (2) egentligen är familjecentralsliknande verksamheter, eller består av andra samverkansformer som kan beskrivas som familjecentrerat arbete.

Studiedeltagande

I enkätundersökningen som var riktad till lokala samordnare deltog 15 av 18 tillfrågade (83%). Svar inkom från personer vid samtliga verksamheter utom Familjecentralen i Älvkarleby kommun. Det inkom tre svar från Enköping familjecentral och två svar från Nyby/Heidenstam familjecentral. Detta då fler personer delade på uppdraget som lokal samordnare. Från resterande familjecentraler inkom ett svar per verksamhet.

I enkätundersökningen som var riktad till deltagare i ledning och styrning deltog 73 av 110 tillfrågade personer (66%). I den inledande slussningsfrågan bekräftade 51 av dessa 73 respondenter att de var delaktiga i en ledningsgrupp, beredningsgrupp eller styrgrupp för en eller flera familjecentraler. Av resterande deltagare uppgav 20 personer *Nej* och två personer svarade *Vet ej*.

Svar inkom från samtliga åtta kommuner i Uppsala län, varav fem svar var det minsta antalet från en kommun och 17 svar var det högsta antalet. Bland de svarande fanns personer från alla tre grupperingar för styrning och ledning representerade. Vid några fall var personer delaktiga i flera styrgrupper, fast i olika kommuner. Därtill ingick ett flertal personer i mer än en gruppering, exempelvis i både ledningsgrupp och styrgrupp, i både ledningsgrupp och beredningsgrupp, eller i både beredningsgrupp och styrgrupp.

Organisation och struktur

Ingående verksamheter vid respektive familjecentral

Av kommunernas hemsidor i Uppsala län framgår att det finns 17 familjecentraler i länet (24-31). Av de 17 listade familjecentralerna uppgav de lokala samordnarna att barnavårdscentral och socialtjänst ingick i samtliga verksamheter som deltog i undersökningen (se Tabell 1).

En barnmorskemottagning ingick i alla familjecentraler, utom i Stenhagen familjecentral. Öppen förskola i kommunal regi ingick i 11 familjecentraler. Vid samtliga fall där *Annan part* uppgavs, bestod denna part av Svenska kyrkan. I Heby kommun driver Svenska kyrkan öppen förskola vid kommunens alla fem familjecentraler. I Knivsta, Håbo och Gimo familjecentral utgör Svenska kyrkan en femte part, utöver de fyra ingående basverksamheterna. Svar saknas för Familjecentralen i Älvkarleby.

Tabell 1. Verksamheter som ingår i respektive familjecentral i länet.

Familjecentral	Barnmorske- mottagning	Barnavårds- central	Öppen förskola	Socialtjänst	Annan part
Enköpings familjecentral	X	X	X	X	-
Familjecentralen i Heby	X	X	-	X	X
Familjecentralen i Harbo	X	X	-	X	X
Familjecentralen i Morgongåva/Vittinge	X	X	-	X	X
Familjecentralen i Tärsjö	X	X	-	X	X
Familjecentralen i Östervåla	X	X	-	X	X
Familjecentralen i Håbo	X	X	X	X	X
Knivsta familjecentral	X	X	X	X	X
Familjecentralen i Tierp	X	X	X	X	-
Ekeby/Flogsta familjecentral	X	X	X	X	-
Gottsunda familjecentral	X	X	X	X	-
Liljeforstorg familjecentral	X	X	X	X	-
Nyby/Heidenstam familjecentral	X	X	X	X	-
Stenhagen familjecentral	-	X	X	X	-
Sävja familjecentral	X	X	X	X	-
Familjecentralen i Älvkarleby kommun					
Familjecentralen i Gimo	X	X	X	X	X
Totalt	15/17	16/17	11/17	16/17	8

Tillgång till familjecentral i respektive kommun

I Uppsala län finns ungefär 30 000 barn mellan 0–6 år, vilket motsvarar närmre sju och en halv procent av befolkningen i länet (se tabell i Bilaga 2). Dessa barn tillsammans med deras vårdnadshavare är målgruppen för länets familjecentraler. Trots små skillnader i andel barn i denna ålder bland länets åtta kommuner, går det att notera att det totala antalet barn i respektive kommun skiljer sig avsevärt åt.

Antalet familjecentraler per kommun kan jämföras med antalet barn under 6 år i respektive kommun (se Tabell 1 och Bilaga 2). I en sådan jämförelse kan vi se att tillgången till familjecentraler är som högst i Heby kommun som har 995 barn i aktuell ålder fördelat på fem familjecentraler, vilket motsvarar 199 barn per familjecentral. Näst högst tillgång finns i Älvkarleby som har en familjecentral för kommunens 693 barn i aktuell ålder. Lägst är tillgången i Enköping som har en familjecentral för kommunens 3 828 barn i aktuell ålder. Näst lägst är tillgången i Uppsala som har sex familjecentraler fördelat på kommunens 17 571 barn i aktuell ålder, vilket motsvarar 2 929 barn per familjecentral.

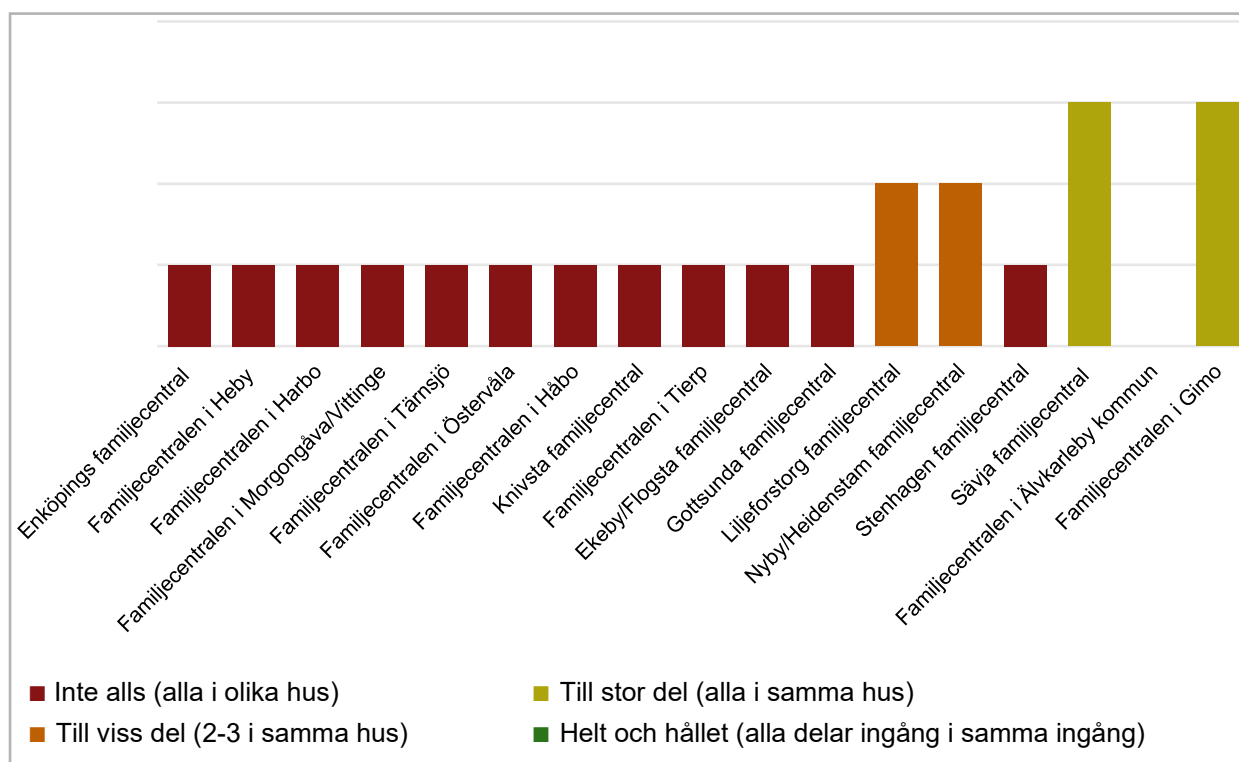
Samverkansavtal

I den länsövergripande riktlinjen framgår att familjecentralssamverkan styrs utifrån lokala samverkansavtal som sluts mellan Region Uppsala och respektive kommun. I de lokala avtalen beskrivs bland annat ansvarsfördelning, verksamhetsbudget, finansiering av lokal samordnare, samt hur många timmar varje part och profession ägnar åt familjecentralen. Avtalen kan även inkludera andra parter utöver de fyra basverksamheterna. Parterna är sedermera ansvariga för att uppfylla de åtaganden som framgår i avtalet.

I enkäten riktad till ledning och styrning ställdes frågan: "Finns det upprättat ett lokalt samverkansavtal för den familjecentral där du sitter med i ledningsgruppen?". Av de 27 personer som svarade på frågan uppgav 85 procent svaret *Ja*, medan resterande svarade *Nej* eller *Vet ej*.

Grad av samlokalisering

De lokala samordnarna fick besvara i vilken mån familjecentralens fyra basverksamheter var samlokaliserade. Resultat visar att 12 av 16 svarade *Inte alls (alla i olika hus)* (se Figur 1). För Liljeforstorg och Nyby/Heidenstam familjecentral uppgavs *Till viss del (2–3 i samma hus)* och för Sävja och Gimo familjecentral rapporterades *Till stor del (alla i samma hus)*. Svar saknas för Familjecentralen i Älvkarleby.

Figur 1. Grad av samlokalisering av familjecentralens ingående parter.

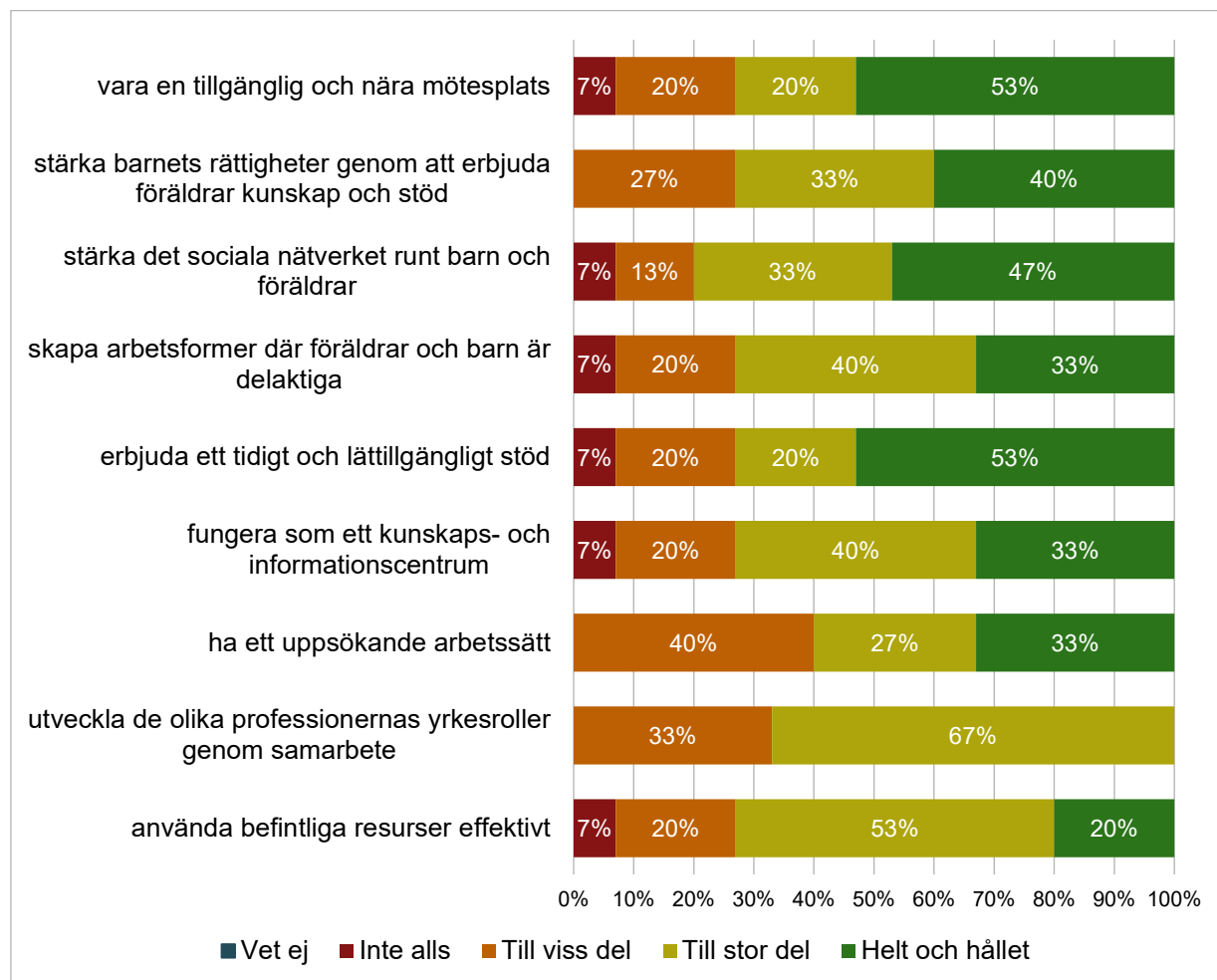
De lokala samordnarnas rapportering tyder på att Sävja familjecentral och Familjecentralen i Gimo uppfyller tillräcklig samlokalisering för att kunna definieras som *familjecentral*, samt att Liljeforstorg familjecentral och Nyby/Heidenstam familjecentral kan benämnas som *familjecentralsliknande verksamhet* (2). Utifrån dessa resultat är resterande verksamheter per definition inte familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamheter. Eftersom verksamheterna ändå har namngetts som familjecentral kommer den benämningen fortsättningsvis att användas i rapporten.

Mål och inriktning

I den länsövergripande riktlinjen finns ett antal mål för arbetet med familjecentralerna beskrivna. Både lokala samordnare och chefer inom ledningsgrupper fick skatta i vilken mån familjecentralerna arbetar för mål och inriktning som framgår i riktlinjen. Svaren från lokala samordnare presenteras i Figur 2 och motsvarande resultat från chefer inom ledningsgrupper presenteras i Figur 3.

De mål som högst andel lokala samordnare upplever att de arbetar *helt och hållet* för är: *vara en tillgänglig och nära mötesplats* och *erbjuda ett tidigt och lättillgängligt stöd*. Om svarsalternativen *till stor del* och *helt och hållet* slås samman är i stället *stärka det sociala nätverket runt barn och föräldrar*, det av målen som flest uppger att man främst arbetar för.

Ingen av respondenterna uppgav att de *helt och hållet* arbetar för att *utveckla de olika professionernas yrkesroller genom samarbete*. Det mål som lägst andel svarade *helt och hållet* på var *använda befintliga resurser effektivt*. Om svaren *till stor del* och *helt och hållet* slås ihop är *ha ett uppsökande arbetssätt* det av målen som familjecentralerna arbetar minst för.

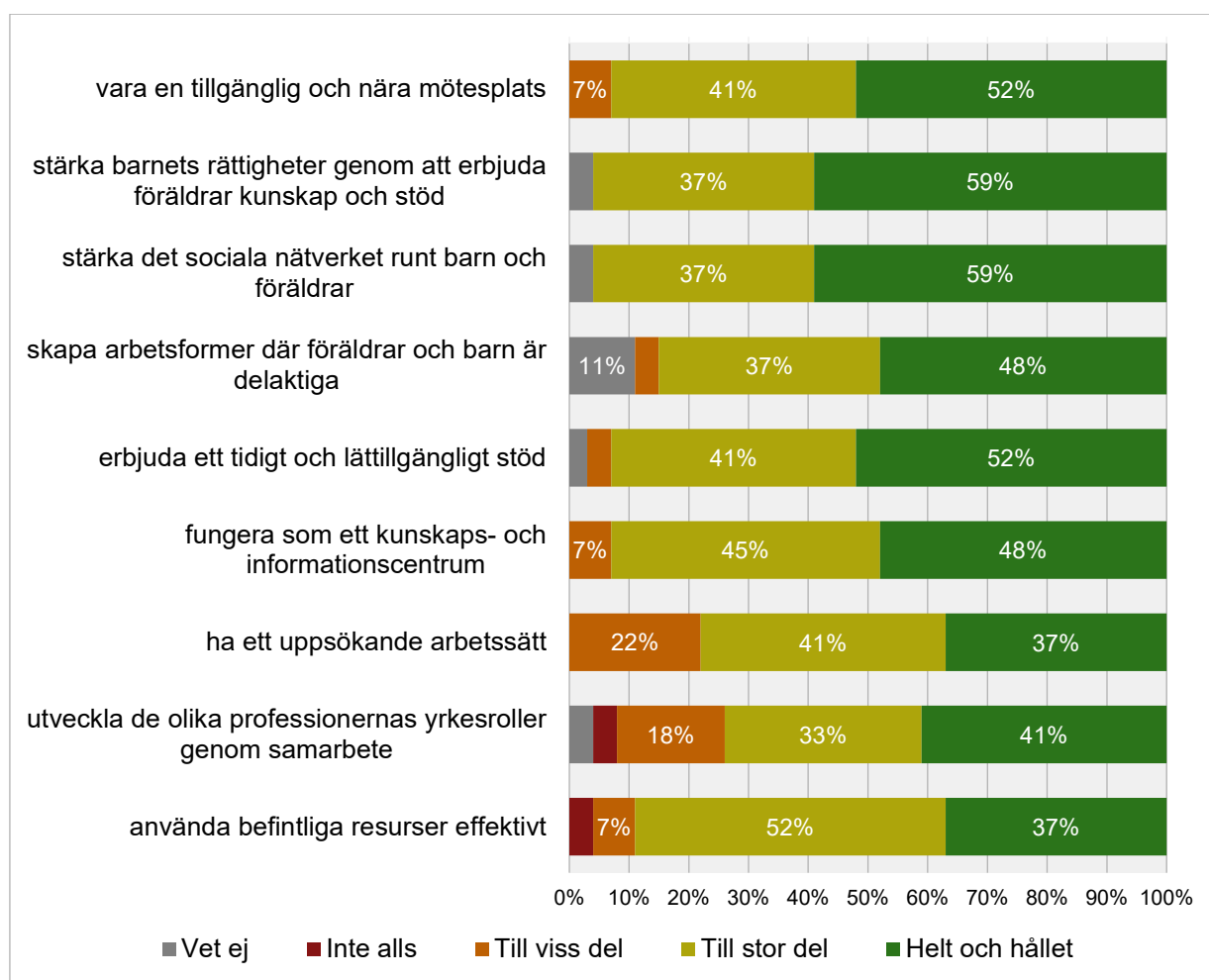

Figur 2. Mål och inriktning enligt lokala samordnare.

Samma fråga ställdes till deltagare i ledningsgrupper och trots viss variation visar resultaten sammantaget på ett liknande mönster, i uppfattningen om vilka mål som man inom familjecentraler arbetar mer, respektive mindre för.

Flest har svarat *helt och hållet* för målen: *stärka barnets rättigheter genom att erbjuda föräldrar kunskap och stöd*, samt *stärka det sociala nätverket runt barn och föräldrar*. Lägst andel har svarat *helt och hållet* för målen *ha ett uppsökande arbetssätt*, samt *använda befintliga resurser effektivt*.

Om svarsalternativen *helt och hållet* och *till stor del* slås ihop, är i stället målet *utveckla de olika professionernas yrkesroller genom samarbete* det mål man arbetat minst emot.

Figur 3. Mål och inriktning enligt chefer i ledningsgrupper.

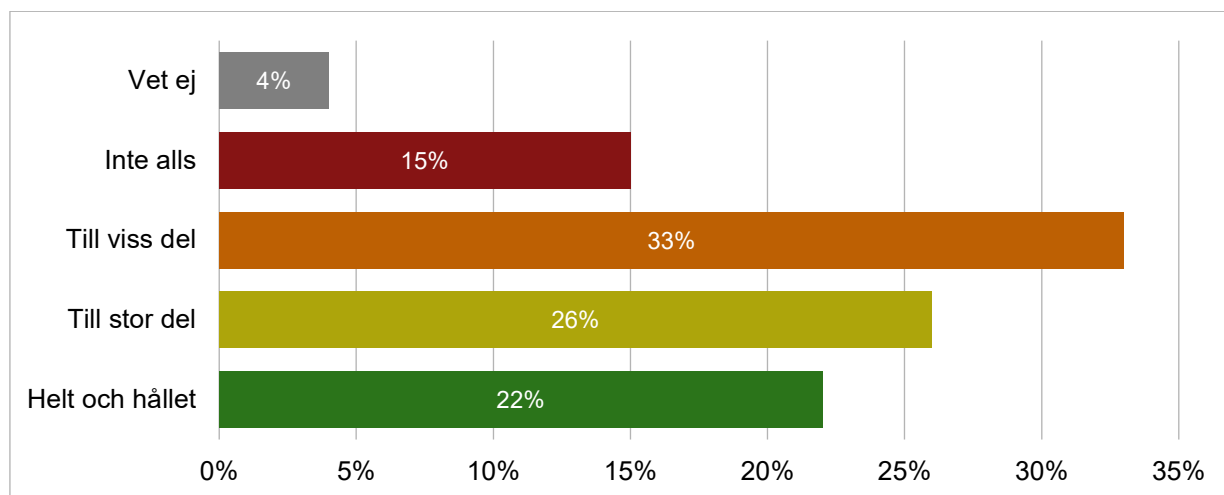
I stora drag visar svaren från lokala samordnare och deltagare i ledningsgrupper att målsättningarna om tillgänglighet och tidigt stöd, samt att stärka barns rättigheter och socialt nätverk är de mål som man upplever att familjecentralerna i största omfattning jobbar för. De mål som arbetas mot i minst omfattning uppfattas vara uppsökande arbete, resursanvändning och utveckla yrkesroller genom samarbete. Ett förbehåll är dock att skillnaderna i resultaten mellan de enskilda målen vid flera fall är förhållandevis små och ska tolkas med viss försiktighet.

Fakturering, finansiering och övrig ekonomi

I undersökningen som riktade sig till ledning och styrning fick de personer som angav att de ingår i en ledningsgrupp en fråga om i vilken mån de ansåg att det var tydligt hur fakturering, finansiering och övrig ekonomi i familjecentralen ska hanteras. I den länsövergripande riktlinjen står det beskrivet att den verksamhet som ansvarar för lokalen där familjecentralen bedrivs ansvarar för hantering av verksamhetsbudgeten, tillsammans med den lokala samordnaren. Det kan även beslutas om att det är den verksamhet där samordnaren är anställd som ansvarar för hantering av verksamhetsbudgeten, tillsammans med den lokala

samordnaren. I det lokala samverkansavtalet ska det anges vilken verksamhet som har ansvaret.

Av de 27 svarande var det vanligaste svaret (33 %) att det *till viss del* var tydligt hur fakturering, finansiering och övrig ekonomi i familjecentralen ska hanteras (se Figur 4). Näst vanligast var svaret *Till stor del* (26 %), följt av *Helt och hållet* (22 %).

Figur 4. I vilken mån det är tydligt hur fakturering, finansiering och övrig ekonomi ska hanteras enligt deltagare i ledningsgrupper.

I intervju svaren från länssamordnare framkommer följande utsagor med koppling till ekonomi:

”Ekonomi är en stor del av länssamordnaruppdraget, trots att det inte står i ViS-dokumentet.”

”Att administrera ekonomi och svara på olika fakturafrågor gällande det är en stor del av arbetet som inte ens ska ligga på funktionen men idag hamnar där på grund av bristande strukturer.”

”Fakturafrågor tar också upp stor andel av tjänsteutrymmet.”

För att sammanfatta upplever inte alla inom ledningen att det är tydligt hur fakturering, finansiering och övrig ekonomi ska hanteras. Ungefär hälften tycker att det *till stor del* eller *helt och hållet* är tydligt, och den andra hälften upplever att det endast *till viss del* eller att det *inte alls* är tydligt. Länssamordnarna framför att det finns bristande struktur på ekonomiområdet och att de blivit involverade i ekonomiska frågor, trots att det inte står med som en av deras arbetsuppgifter i riktlinjen.

Lokal samordning

Enligt den länsövergripande riktlinjen ska ledningsgruppen utse en person i arbetsteamet till lokal samordnare. Den lokala samordnaren har särskilda ansvarsområden för arbetet på familjecentralen.

Arbetsgivare och uppdrag bland lokala samordnare

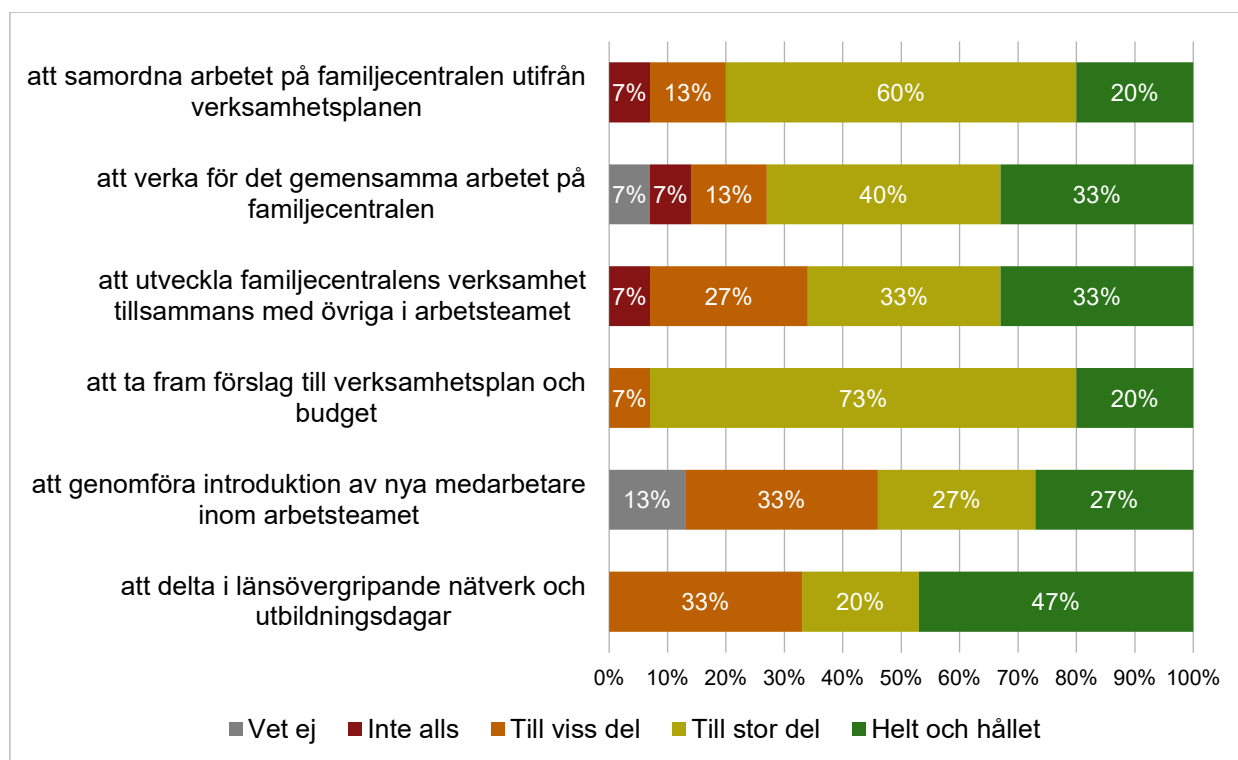
Av de 15 svarande var nio av de lokala samordnarna anställda inom öppen förskola, tre inom barnhälsovård, två inom mödrahälsovård och en inom socialtjänst. Samtliga svarande utom en, ingick i en ledningsgrupp. En svarande ingick även i beredningsgrupp och en annan ingick även i en styrgrupp.

Aktiviteter inom samordningsuppdraget

De lokala samordnarna ger i sina enkätsvar en spridd bild av hur aktiviteterna i deras uppdrag fungerar, vilket tyder på att deras uppfattningar skiljer sig åt (se Figur 5).

Den aktivitet som flest har uppgett att den fungerar *helt och hållet* är att *delta i länsövergripande nätverk och utbildningsdagar*, medan den aktivitet som minst antal personer har svarat *helt och hållet* på är att *ta fram förslag till verksamhetsplan och budget*, samt att *samordna arbetet på familjecentralen utifrån verksamhetsplanen*.

Om svarsalternativen *till stor del* och *helt och hållet* kombineras, blir det i stället högst andel svar för aktiviteten *att ta fram förslag till verksamhetsplan och budget* och lägst andel svar för aktiviteten *att genomföra introduktion av nya medarbetare inom arbetsteamet*.

Figur 5. Hur väl aktiviteter inom samordningsuppdraget fungerar enligt lokala samordnare.

Sammantaget är *verksamhetsplan och budget* den aktivitet som i störst utsträckning uppges fungera *till stor del* eller *helt och hållet*, medan motsvarande svar i lägst utsträckning uppges för *introduktion av nya medarbetare*. Det är dock viktigt att notera att skillnaderna mellan de olika aktiviteterna är så små att det är svårt att avgöra dess reella betydelse.

Gruppintervjuer efterfrågas

I enkätresultaten från de lokala samordnarna framfördes ett samlat önskemål om att få delta i gruppintervjuer för att utförligt få redogöra för de utvecklingsbehov som finns inom verksamheten. Den här undersökningen är begränsad till de frågor som ryms inom uppdraget för undersökningen.

Ledning

Varje familjecentral ska enligt den länsövergripande riktlinjen ha en ledningsgrupp som bestämmer över den enskilda familjecentralen. I riktlinjen står det att ledningsgruppen ska bestå av verksamhetsnära chefer för de verksamheter som ingår i familjecentralen. Den lokala samordnaren vid familjecentralen ska sammankalla och närvara vid ledningsgruppens sammanträden.

I enkäten som riktades till personer i ledning och styrning, svarade 81 procent (av 27 personer) av de som ingår i en ledningsgrupp att de arbetar som verksamhetsnära chef inom någon av de verksamheter som ingår i den familjecentral som ledningsgruppen ansvarar för. Resultatet tyder på att de flesta, men inte alla som ingår i länets ledningsgrupper består av verksamhetsnära chefer.

Antal ledningsgruppsmöten

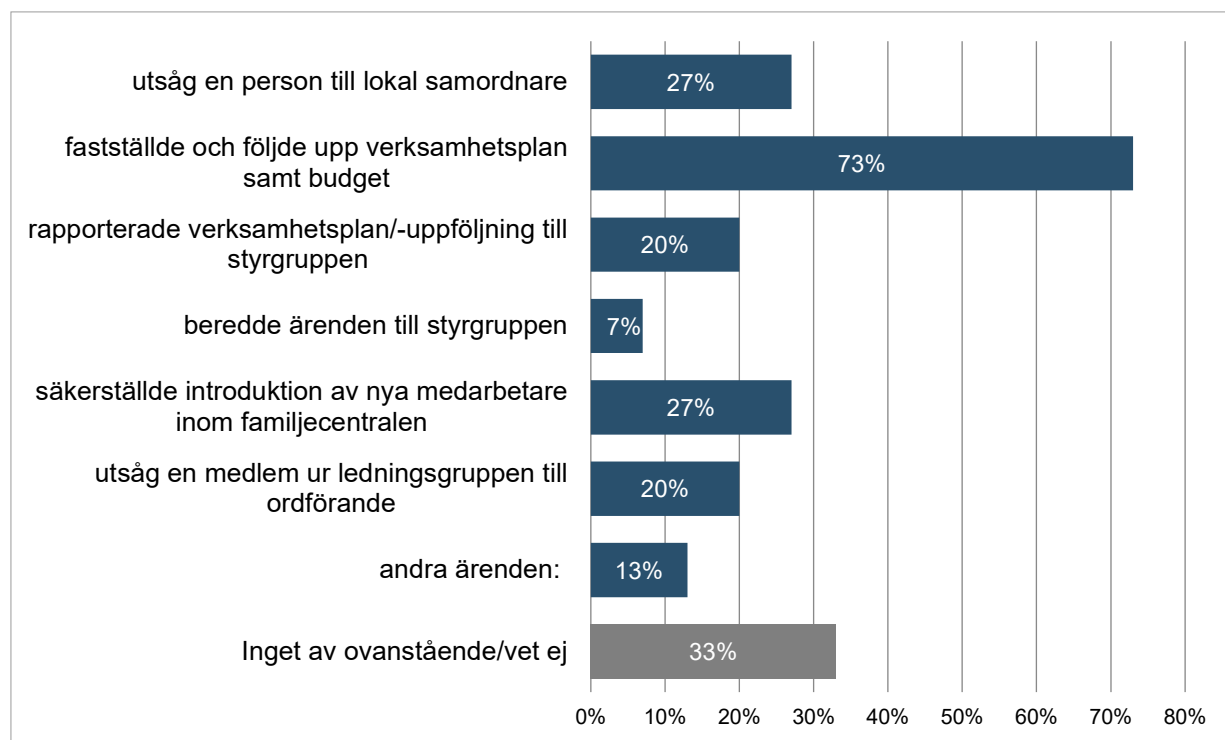
I den länsövergripande riktlinjen står det att ledningsgruppen för respektive familjecentral ska sammanträda minst fyra gånger per år. I undersökningen ombads både de lokala samordnarna och de verksamhetsnära cheferna som ingår i ledningsgrupperna besvara hur många möten som genomfördes under år 2023 respektive 2024. Resultaten från de lokala samordnarna visar att 53 procent (8 av 15) svarade att *fyra möten eller fler* genomfördes år 2023 vid en familjecentral där de arbetade. Resultaten från chefer i ledningsgrupper visade att 52 procent (14 av 27) svarade att *fyra möten eller fler* genomfördes år 2024 kopplat till den familjecentral där de hade uppdrag. I fritextsvaren beskrivs att några av orsakerna till att färre än fyra möten genomfördes var: *stor omsättning av personal, sjukskrivning, byte av chefstjänster* och att *möten blivit inställda på grund av för låg närvaro av chefer från respektive verksamhet*. I fritextsvaren framkommer det även att ledningsgruppen vid en familjecentral inte är verksam och att styrgruppen i stället har fått ta över ansvaret för ledningsgruppens uppgifter.

Aktiviteter inom länets ledningsgrupper

I den länsövergripande riktlinjen står ledningsgruppens uppgifter listade. De lokala samordnarna och de verksamhetsnära cheferna som ska ingå i ledningsgrupperna uppmanades att markera vilka av dessa uppgifter som ledningsgruppen vid deras familjecentral genomförde under år 2023, respektive 2024.

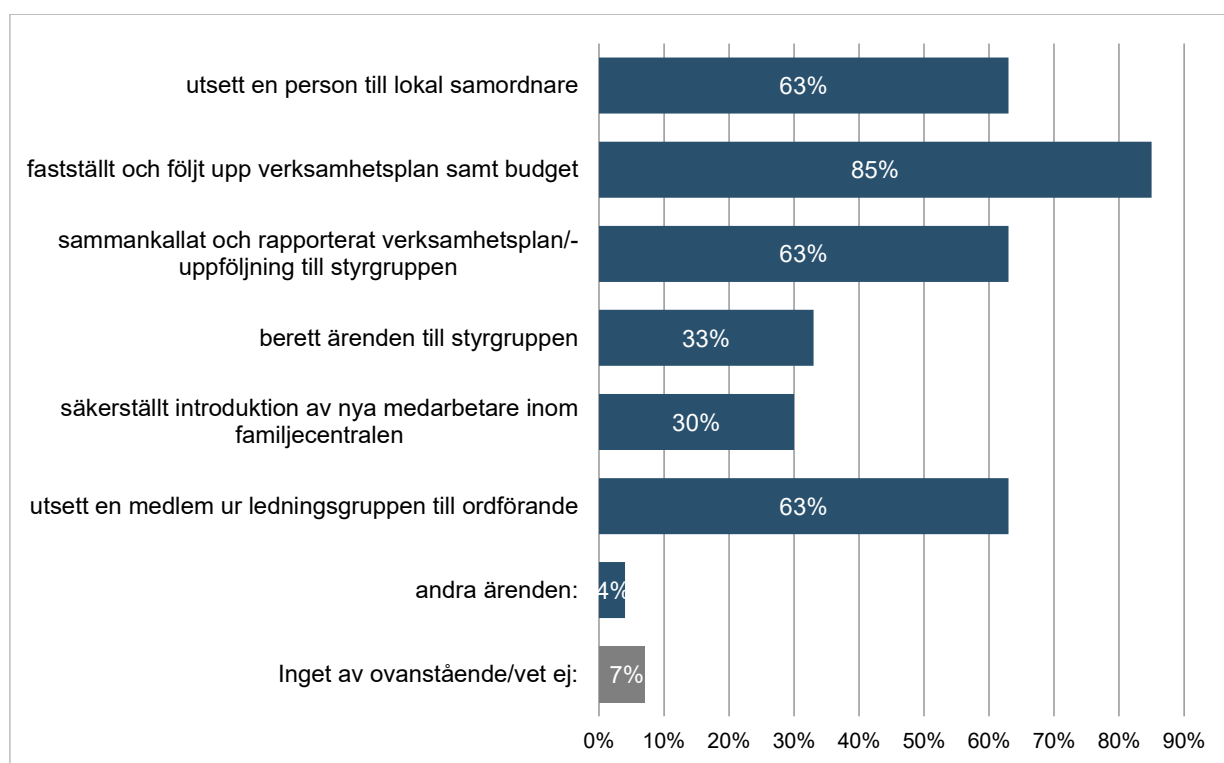
Resultaten från de 15 svarande lokala samordnarna (Figur 6) visar att *fastställande av och uppföljande av verksamhetsplan samt budget* var den mest frekvent rapporterade aktiviteten för år 2023. *Beredande av ärenden till styrgruppen* var den minst förekommande aktiviteten.

Enligt riktlinjen ska verksamhetsplan och budget fastställas och följas upp varje år, samt rapporteras till styrgruppen årligen. Att dessa två aktiviteter inte har genomförts under det aktuella året tyder på att det inte har fungerat fullt ut. I tillhörande fritextsvar beskrivs att verksamhetsplan och budget utförs av arbetsgruppen/arbetsteamet och rapporteras till ledningsgruppen samt att ordförandeskapet i ledningsgruppen inte alltid har varit rullande, utan att den lokala samordnaren oftast utses.

Figur 6. Aktiviteter inom länets ledningsgrupper år 2023 (besvarat av lokala samordnare).

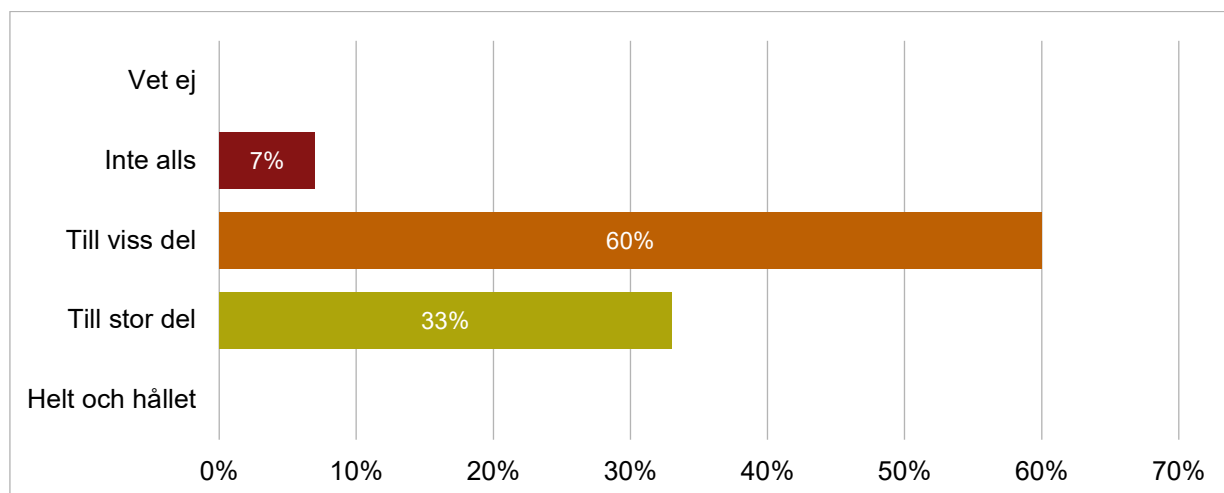
Resultaten från de 27 svarande deltagarna i en ledningsgrupp (Figur 7) visar att *fastställande av och uppföljande av verksamhetsplan samt budget* var den mest rapporterade aktiviteten för år 2024. I stora drag rapporterade deltagare i ledning att flera olika aktiviteter genomfördes under det aktuella året. *Introduktion av nya medarbetare inom familjecentralen* var den av de specificerade aktiviteterna som var lägst förekommande. Det kan dock bero på att inga nya medarbetare tillkommit. Andra aktiviteter kan också ha fortlöpt från ett år till annat, exempelvis att lokal samordnare eller ordförande fortsatt sitt uppdrag. Ett fritextsvar gällande andra ärenden var: *Bjudit in samordnande närvårdsstrateg för lokala HSVÖ.*

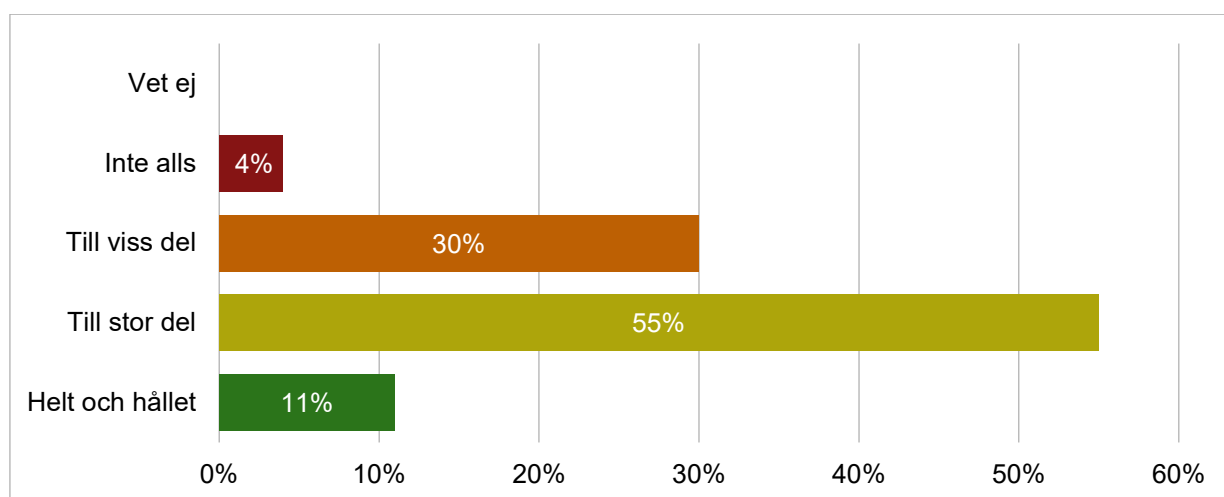
Figur 7. Aktiviteter inom länets ledningsgrupper år 2024 (besvarat av verksamhetsnära chefer).

Hur väl ledningsgrupperna fungerar

Lokala samordnare och chefer inom länets ledningsgrupper fick besvara frågan om hur väl de anser att ledningsgruppen fungerar vid familjecentralen där de är verksamma. Majoriteten bland de lokala samordnarna svarade *Till viss del* (se Figur 8), medan majoriteten av cheferna inom ledningsgrupperna svarade *Till stor del* (se Figur 9). I svaren för den avslutade frågan om övriga synpunkter och kommentarer som ställdes till lokala samordnare beskrivs att: *“Många känner att ledningen inte är så insatt i FC-arbetet och inte visar så stort intresse av den heller”*.

Figur 8. Hur väl ledningsgrupperna fungerar enligt lokala samordnare.

Figur 9. Hur väl ledningsgrupperna fungerar enligt verksamhetsnära chefer.

I intervjuerna med länssamordnarna om hur ledningsgrupperna fungerar beskrivs det att chefer från alla fyra basverksamheter inte alltid närvarar på ledningsgruppsmötena och att familjecentralsarbetet ofta blir bortprioriterat av cheferna från respektive verksamhet. Det nämns att chefer inom barnhälsovård och mödrahälsovård är de som oftast är frånvarande.

En av de intervjuade menar att:

”Många samordnare känner sig ensamma i ledningsgrupperna. Cheferna lyssnar inte riktigt på samordnarna”.

Samtidigt uttrycker en av personerna förståelse för att det är hårt pressade verksamheter och att:

”Det är en utmaning att vara en chef i en samfinansierad verksamhet där inte uppdraget är prioriterat uppifrån”.

Vidare förklaras det att:

”Jag tycker ledningsgrupperna också behöver stöd från länssamordningen och framför allt forum för de att träffas och utbyta erfarenheter med varandra.”.

De sammanlagda resultaten visar att de lokala samordnarna generellt upplever att ledningsgrupperna fungerar något sämre än vad cheferna anser. På det hela taget anser de allra flesta svarande att länets ledningsgrupper fungerar *till viss del* eller *till stor del*. Emellertid framkommer det också att lokala samordnare önskar mer engagemang från verksamhetschefer som företrädar respektive basverksamhet i ledningsgrupperna.

Styrning

Enligt den länsövergripande riktlinjen ska det finnas styrgrupper som ledningsgrupper och beredningsgrupper kan bereda ärenden till. I riktlinjen står det att styrgruppen ska bestå av chefer med övergripande och strategiskt ansvar.

I undersökningen riktad till personer i ledning och styrning svarade 82 procent (av 22 personer) av de som ingår i en styrgrupp att de arbetade som chef med övergripande och strategiskt ansvar. Resultatet tyder på att länets styrgrupper i huvudsak består av chefer med övergripande och strategiskt ansvar, men inte till fullo.

Antal styrgruppsmöten

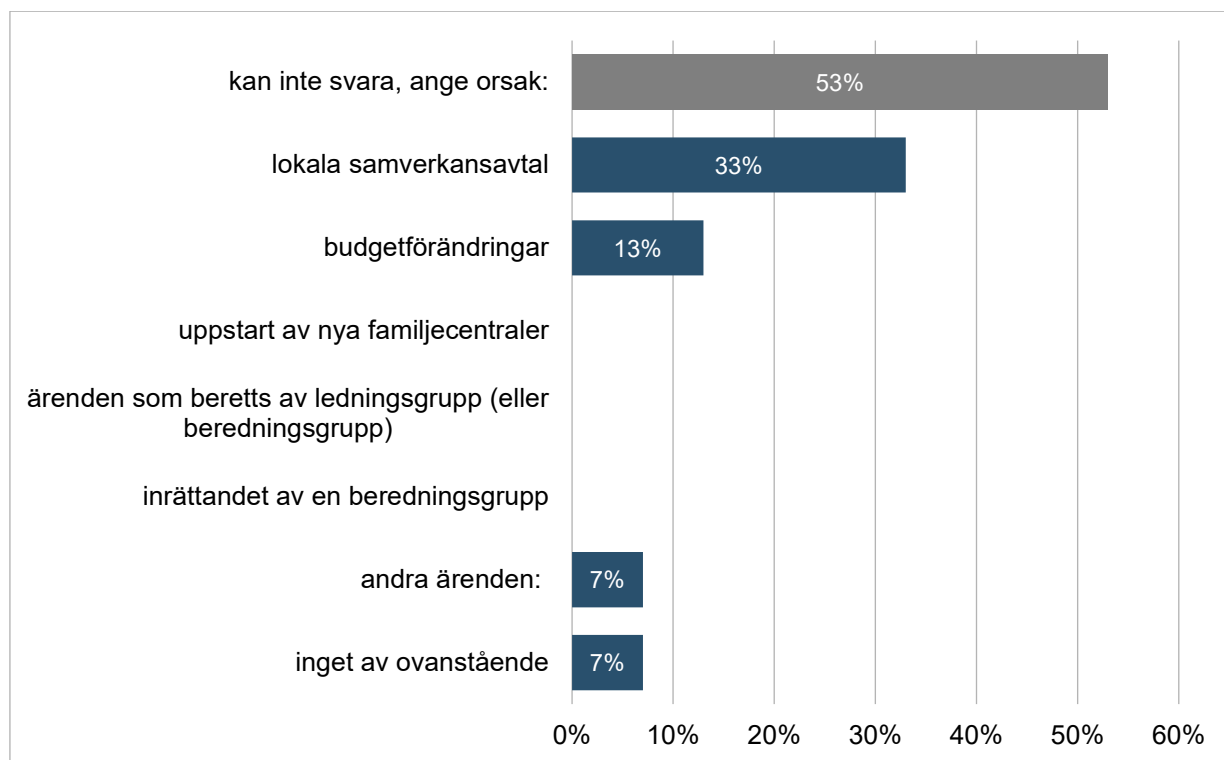
I den länsövergripande riktlinjen står det att styrgruppen ska sammanträda vid minst ett tillfälle per år. Både lokala samordnare och chefer med övergripande och strategiskt ansvar som ingår i länets styrgrupper ombads besvara hur många möten som genomfördes under år 2023 respektive 2024.

Störst andel på 53 procent (8 av 15) av de lokala samordnarna uppgav *Kan inte svara*, följt av 20 procent (3 av 15) som uppgav att 0 styrgruppsmöten genomfördes under 2023. I fritextsvaren från de lokala samordnarna står: "Vet ej", "Jag har ingen aning", "Får ingen info" och "Får ingen information från dem". Resultaten från dem som deltar i en styrgrupp visade att störst andel på 59 procent (13 av 22) svarade *Två eller fler möten*, följt av 23 procent (5 av 22) som uppgav att *Ett möte* genomfördes år 2024 med koppling till den familjecentral där de hade uppdrag.

Aktiviteter inom styrgrupper

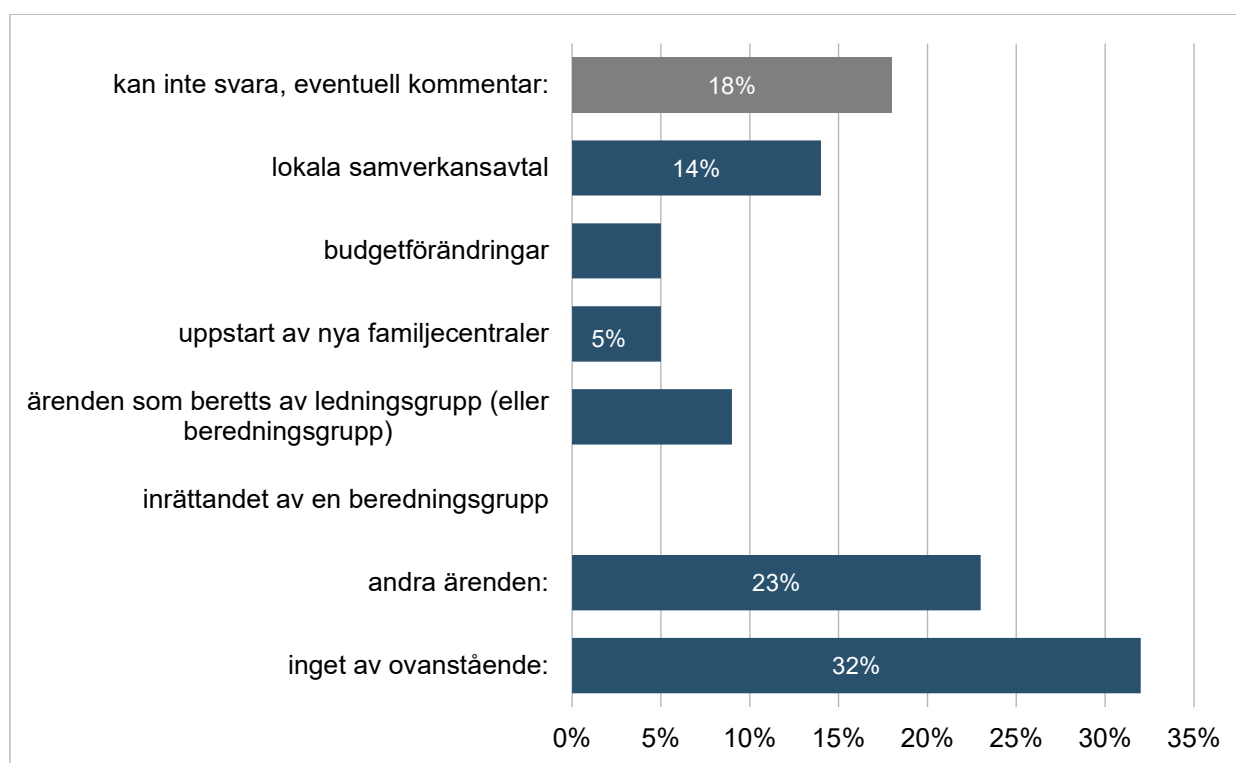
I den länsövergripande riktlinjen listas styrgruppens uppdrag. De lokala samordnarna och de chefer med övergripande och strategiskt ansvar som ska ingå i styrgrupperna ombads att markera vilka uppgifter inom uppdraget som de känner till att deras styrgrupp har beslutat om under år 2023, respektive 2024.

Resultaten visar att *kan inte svara* var det vanligaste svaret med en andel på 53 procent, följt av *lokala samverkansavtal* (33%) och *budgetförändringar* (13%) baserat på de 15 lokala samordnarna som besvarade frågan (se Figur 10). I riktlinjen finns inga uttryckliga krav om att dessa aktiviteter ska genomföras varje år. I fritextsvaren framkommer följande beskrivningar: "Får ingen information från dem", "Har inte fått den informationen", "Vet ej, får inget protokoll", "Får ingen information från dem" och "har aldrig fått något protokoll på vad som styrgruppen gör eller gjort".

Figur 10. Aktiviteter inom länets styrgrupper år 2023 (besvarat av lokala samordnare).

Resultaten från de 22 svarande som deltar i en styrgrupp visar att *inget av ovanstående* var det mest markerade alternativet på 32 procent, följt av *andra ärenden* på 23 procent och *kan inte svara* på 18 procent (se Figur 11). I fritextsvaren finns följande beskrivningar: "Antagande av budget som följer samverkansavtalet samt uppföljning av budget", "Oklart", "Inget beslut har varit aktuellt. Endast uppföljning", "Vet ej", "Familjecentral ligger som en punkt i verksamhetsplanen", "Vi har fått information om familjecentraler" och "Uppföljning, planering, rullande verksamhet".

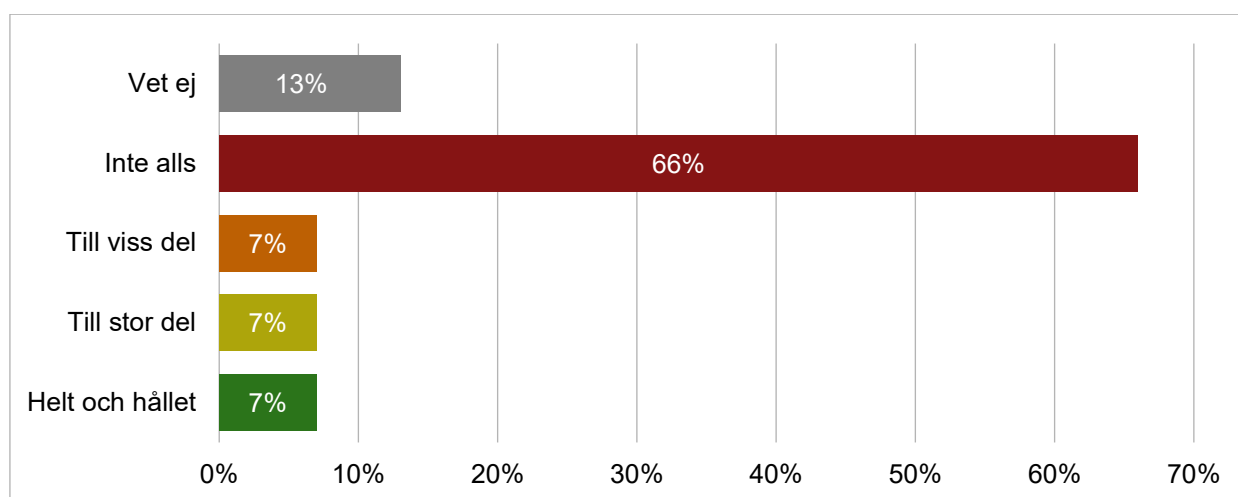

Figur 11. Aktiviteter inom länets styrgrupper år 2024 (besvarat av chefer med övergripande och strategiskt ansvar).

I huvudsak tyder resultaten på att både de lokala samordnarna och styrgruppsdeltagarna har svårt att besvara frågan. För de lokala samordnarnas del beror det antagligen på att de saknar insyn och inte får tillräcklig information om det arbete som styrgrupperna gör för familjecentralerna. Resultaten från styrgruppsdeltagarna är mer svårtolkat. Förhållandevis få aktiviteter rapporteras från styrgruppsdeltagarna, vilket kan tyda på passivitet eller att annan aktivitet bedrivs än de som står listade i riktlinjerna. Det kan också vara så att vissa styrgrupper är mer aktiva än andra, vilket fritextsvaren ger visst stöd för.

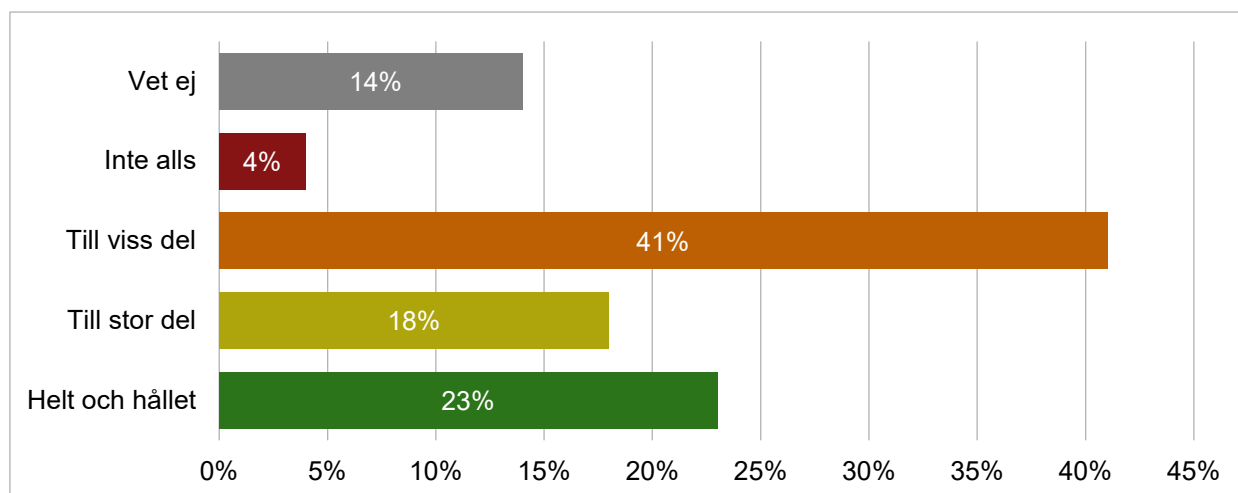
Hur väl länets styrgrupper fungerar

Lokala samordnare och chefer inom länets styrgrupper besvarade hur väl de anser att styrgruppen fungerar vid den familjecentral där de är verksamma. Huvudparten (66%) av de 15 lokala samordnarna som besvarade frågan uppgav att styrgruppen *inte alls* fungerar, följt av de (13%) som uppgav att de *inte vet* (se Figur 12).

Figur 12. Hur väl styrgrupperna fungerar enligt lokala samordnare.

I kontrast var det vanligaste svaret (41%) bland de 22 svarande styrgruppsdeltagarna *Till viss del*, följt av *Helt och hållet* vilket var det näst vanligaste svaret (23%) (se Figur 13).

Figur 13. Hur väl styrgrupperna fungerar enligt chefer med övergripande och strategiskt ansvar.

Det är tydligt hur mycket sämre de lokala samordnarna uppfattar att styrgrupperna fungerar i jämförelse med den uppfattning som styrgruppsdeltagarna själva har. I jämförelser med resultaten om hur väl ledningsgrupperna fungerar, finns det emellertid en likhet i det att både lokala samordnare och cheferna inom respektive gruppering anser att ledningsgrupperna fungerar bättre än styrgrupperna (se Figur 8 och 9). Det går även att observera ett mönster i att lokala samordnare anser att både ledningsgruppen och styrgruppen fungerar sämre än vad cheferna upplever att de gör.

Kännedom om styrgrupper

I undersökningens skilda delar och i svar på olika frågor återkommer beskrivningar om att styrgruppen är okänd för de personer som arbetar för verksamheten. I fritextsvar om styrgruppens arbete beskriver lokala samordnare det så här:

"Ingen aning om vilka som sitter i styrgruppen, tacksam om de presenterar sig"

"Jag har inte koll på någon styrgrupp"

"Det som tidigare kallades styrgrupp har bytt namn till ledningsgrupp nu"

"Får ingen information om/från dem".

Vid frågor om styrgrupper som ställs till länssamordnare ges detta svar:

"Vet att en eller ett par av de lokala tjänsteledningarna har familjecentralen som en stående punkt en gång per år. I övrigt är jag inte så säker på att man ens vet om att man är styrgrupp".

Ett annat svar som ges är:

"Styrgrupperna är osynliga. Okända. Det fungerar sällan. Det tas ej på fullast allvar. Det är problem i hela strukturen".

Som svar på frågan om vilka utmaningar eller svårigheter de har identifierat i uppdraget som länssamordnare framkommer följande:

"Det är genomgående i allt arbete. Att få tiden att räcka till. Att ge tillräckligt stöd och utveckla arbetet. Att ha vägar till beslut för styrning och ledning. Vem fattar besluten? Vem äger frågorna? Vem ska jag gå till frågorna med? Det är oklara styrgrupper. Både lokalt och länsövergripande. Vi behöver beslutsvägar. Och en samsyn".

Resultaten visar att merparten av de lokala samordnarna saknar kännedom om styrgrupperna. De beskriver att de inte vet namnet på de personer som ingår i styrgruppen som bestämmer över familjecentralen där de arbetar. Vidare saknar de information om styrgruppens möten och aktiviteter. Även länssamordnarna framför att styrgrupperna upplevs som otydliga och tillägger att styrgruppsdeltagarna kanske inte själva har tillräcklig kännedom om sitt uppdrag i familjecentralernas verksamhet.

Lokala tjänsteledningar

I resultaten från de lokala samordnarna och länssamordnarna framkommer det att styrgruppen i flera av länets kommuner består av den lokala tjänsteledningen för samverkan kring hälsa, stöd, vård och omsorg (TL HSVÖ). Vid ett fall där styrgruppen inte bestod av lokala TL HSVÖ bestod ledningsgrupp och styrgrupp av överlapp av samma personer. Vid ett annat fall saknades ledningsgrupp och då bestod i stället styrgruppen av chefer som enligt riktlinjen är de som ska ingå i en ledningsgrupp.

I undersökningen till ledning och styrning fick styrgruppsmedlemmar därför svara på om styrgruppen för familjecentralen utgörs av lokala TL HSVO i den aktuella kommunen. Av de 22 svarande valde 50 procent svaret *Ja*, medan 45 procent svarade *Nej* och fem procent svarade *Vet ej*.

I undersökningen riktad till personer inom ledning och styrning framkommer följande fritextsvar:

”Det är mycket oklart kring tjänsteledningens uppdrag som styrgrupp och vilka frågor som ska tas upp där respektive operativa ledningsgruppen”.

Citatet belyser ett behov av att förtydliga ansvarsfördelningen mellan ledningsgruppernas och styrgruppernas respektive uppdrag.

Vidare visar resultaten att grupperingen för styrning av familjecentraler skiljer sig åt mellan Uppsala läns kommuner. En person inom ledning och styrning framför följande:

”Ledningsgruppen har efterfrågat uppföljning via lokala HSVO tjänstemannaledning = att forumet blir den uttalade styrgruppen för FC arbete”.

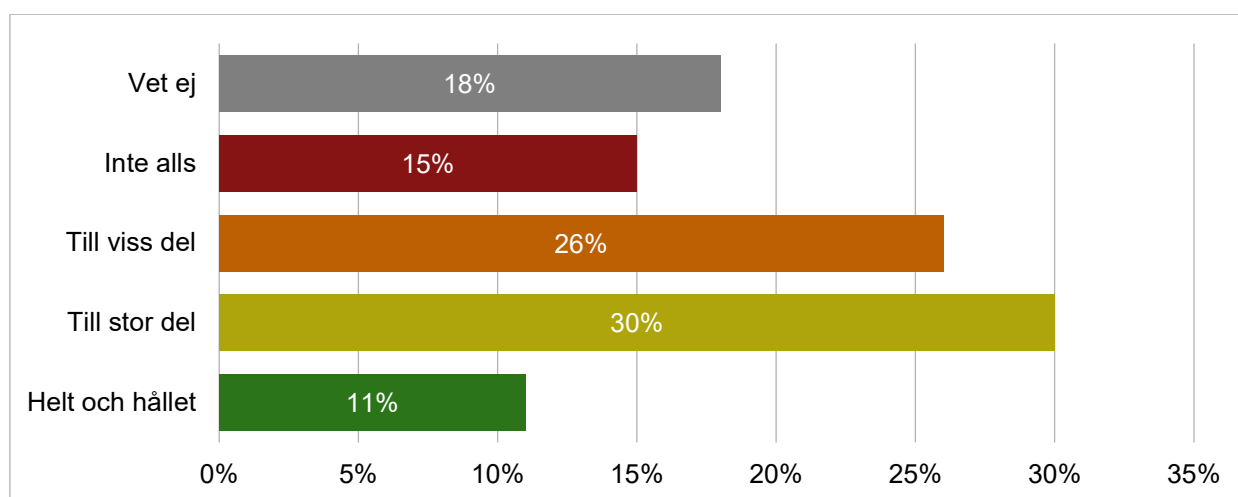
En annan person från samma undersökning framför detta:

”Bra att uppföljningen genomförs. Arbetet med familjecentraler är viktigt men också komplext. Fler huvudmän att inblandade och det krävs att respektive part avsätter både tid och resurser för att förverkliga ambitionerna med familjecentraler. Nuvarande upplägg där lokala HSVO i Uppsala är styrgrupp är inte hållbart i längden. Det behöver tillsättas en särskild styrgrupp men även en tydligare chef för utvecklingsarbetet inom ramen för familjecentraler.”.

Sammanfattningsvis kan de varierande strukturerna för länets styrgrupper vara en orsak till att respondenterna upplever att styrgrupperna är oklara, vilket beskrivits tidigare i rapporten.

Ledningsstruktur och kontaktvägar

I enkäten riktad till ledning och styrning fick de personer som uppgav att de tillhörde en ledningsgrupp besvara i vilken mån kontaktvägen är tydlig till styrgruppen i den kommun där de har uppdrag. I riktlinjen framgår att en av ledningsgruppens uppgifter är att bereda ärenden till styrgruppen. En tredjedel av de 27 svarande uppgav *Vet ej* eller *Inte alls*. Strax över 40 procent svarade *Till stor del* eller *Helt och hållet* (se Figur 14).

Figur 14. I vilken mån kontaktvägen till styrgruppen är tydlig.

Sammantaget visar resultaten att många i ledningsgrupperna upplever att kontaktvägarna till styrgruppen i deras kommun inte är helt tydliga. I anslutning till en annan fråga skriver en person inom ledning och styrning detta fritextsvar:

”Finns inga befintliga kommunikationsvägar mellan styrgrupp och ledningsgrupp där detta (verksamhetsuppföljning/-plan) kan rapporteras”.

I intervjusvaren från länssamordnarna framkommer det att styrgrupper inte upplevs som tillgängliga för dem som är verksamma inom ledningsgrupper:

”Det finns inte vägar eller åtkomst till styrgrupperna att vända sig till...”.

Ett förslag som lyfts fram för att förbättra kontakten och samverkan mellan respektive grupp för styrning och ledning är följande:

”Det borde finnas en närvårdsstrateg (numera samverkansstrateg) mellan region och kommun som borde delta i ledningsgrupperna för familjecentralerna. Det tror jag ska finnas i alla kommuner. En person som ser till att samverkan fungerar”.

Ytterligare något som ger upphov till förvirring i strukturen kring ledning och styrning beskrivs vara den beredningsgrupp som har skapats i Uppsala kommun. En länssamordnare beskriver:

”...kan dock inte riktigt förstå syftet och vilket uppdrag beredningsgruppen har”.

Under övriga synpunkter och kommentarer i enkäten som riktades till ledning och styrning framkommer även detta:

”Jag kan främst tala för det arbete som görs för Uppsala kommun men det upplevs som otydligt gällande styrgruppen/beredningsgrupp vad gäller exempelvis intresse, kunskap samt beslutsmandat. Däremot finns det alltid möjlighet att lyfta frågor till tjänsteledningen via samverkansstrateg.”.

Resultaten tyder på att beredningsgruppens syfte upplevs som oklart och att möjligheten för samverkanstrategier (tidigare närvårdstrategier) att facilitera kontakten mellan ledning och styrning är en fråga som kan beaktas framledes.

Länsövergripande stöd

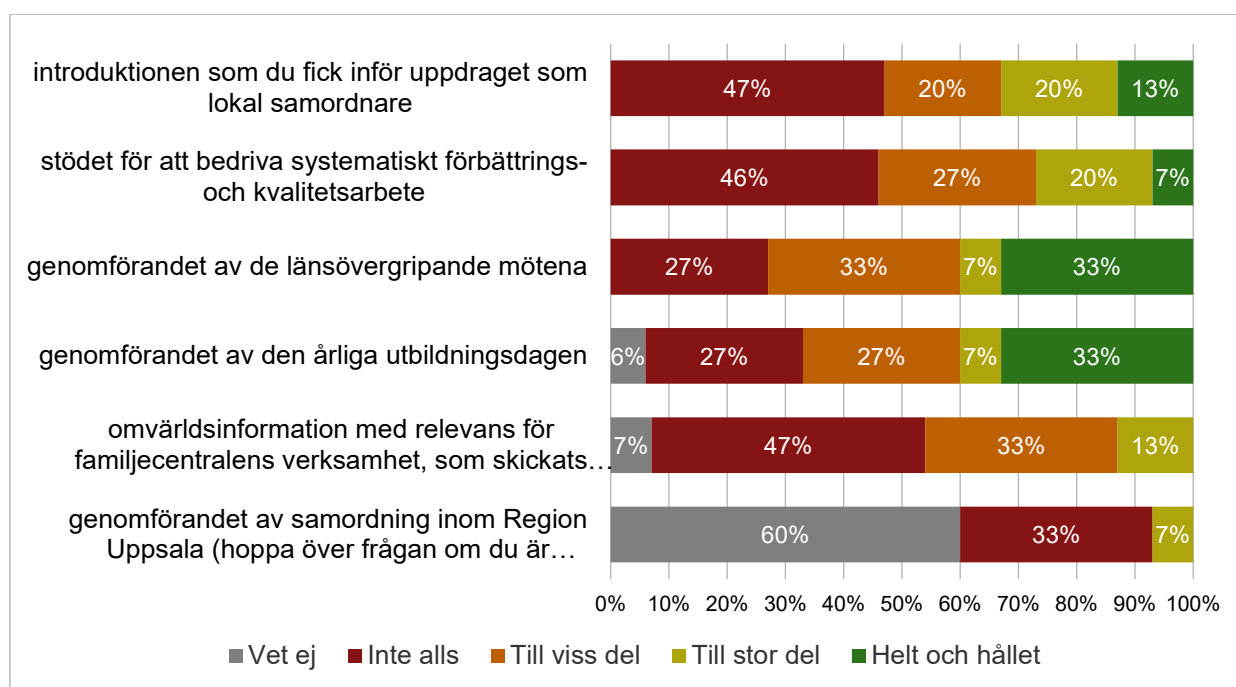
Enligt den länsövergripande riktlinjen ska en person utses till länssamordnare för Region Uppsalas uppdrag med länets familjecentraler. Tjänstgöringsgraden för uppdraget ska enligt riktlinjen utgöra 30 procent av en heltid¹.

Aktiviteter för länssamordning

Riktlinjen innehåller ett antal aktiviteter som ingår länssamordnares uppdrag avsedda att stödja de som arbetar i verksamheterna. I enkäten riktad till lokala samordnare skattade de 15 svarande i vilken mån stödet för respektive aktivitet var tillräcklig.

De länsövergripande mötena och den årliga utbildningsdagen upplevs mest tillräckliga, även om det förekommer stor spridning i svaren (se Figur 15). Omvärldsinformation upplevs minst tillräcklig och många av de lokala samordnarna kan inte svara för aktiviteten samordning inom Region Uppsala.

¹ Under 2024 utökade Region Uppsala tillfälligt antalet länssamordnare från en person på 30% till ytterligare en person på 20%, båda anställda vid Akademiskt primärvårdscentrum, APC Utveckling, Nära vård och hälsa.

Figur 15. I vilken mån länssamordnande aktiviteter varit tillräckliga.

På frågan som ställdes till länssamordnare om vilket stöd de lokala samordnarna är i behov av så beskriver de att:

”De behöver hjälp och stöd med lednings- och styrningsfrågor och i dessa sammanhang. Det finns inga strukturerade vägar idag. Det är inte tydligt. Det borde fungera oavsett personalomsättning. Det har exempelvis varit mycket stöd kring x kommun. Där är det endast en chef och den lokala samordnaren som dyker upp på ledningsmötena. Då vill de att jag som länssamordnare ska delta i deras ledningsgruppsmöten. De behöver också stöd för att lyfta frågor, exempelvis ’Hur lägger vi budget på ett bra sätt?’, ’Vilka föreläsare finns tillgängliga för det här målet?’, ’Hur jobbar andra?’. Det handlar också om att få arbetsgruppen att fungera. Vidare stöd i systematiskt arbete för jämlikhet.”

”Att vara samordnare på en familjecentral där minst fyra olika verksamheter ska samarbeta och samverka medför olika typer av utmaningar. Det kan vara frågor om deras roll och mandat, vem gör vad, ekonomin, kunskapsstöd. De behöver någon som kan hålla i den helhet som de är en del av. De behöver stöd av varandra (alltså andra samordnare). Att få bolla utmaningar som den enskilde står inför eller ha erfarenhet blir mer hanterbar om man får råd och stöd från andra som är i samma situation.”

Sammantaget beskriver länssamordnarna att de lokala samordnarna har ett behov av att ha någon att konsultera för vägledning och stöd. Det framkommer också att behovet är större till följd av bristande strukturer. De betonar också vikten av erfarenhetsutbyte för att de lokala samordnarna ska kunna hantera sitt uppdrag.

Introduktion av nya lokala samordnare och nya personer i ledning och styrning

En av uppgifterna som ingår i länssamordningens arbete är att introducera chefer inom ledningsgrupper och styrgrupper till deras respektive uppdrag med koppling till familjecentraler. I undersökningen riktad till ledning och styrning svarade 59 procent av 27 personer från ledningsgrupperna *ja* på frågan om de fick en introduktion, medan 33 procent svarade *nej*, och åtta procent visste inte eller var tveksamma. Bland de 22 personer som svarade från styrgrupperna uppgav 27 procent *Ja*, resterande 73 procent svarade *Nej*.

De som svarade *ja* fick följdfrågan *I vilken mån upplever du att introduktionen som du fick som ny medlem i styrgruppen var tillräcklig för att ska kunna genomföra ditt uppdrag?*. Av de 16 personer som deltagit i en introduktion, uppgav 12 procent *Till viss del*, 75 procent *Till stor del* och 13 procent *Helt och hållet*. Av de sex personer från styrgrupperna som deltagit i en introduktion, uppgav hälften *Till viss del* och den andra hälften *Till stor del* på en femgradig skala (Vet ej / Inte alls / Till viss del / Till stor del / Helt och hållet).

Resultaten visar att drygt hälften av ledningsgruppsdeltagarna och en tredjedel av styrgruppsdeltagarna har erbjudits en introduktion om familjecentraler. Inom ledningsgrupper upplever de som deltagit i en introduktion i huvudsak att introduktionen till stor del var tillräcklig, och inom styrgrupper upplevdes introduktion något mindre tillräcklig, men ändå till viss del eller till stor del, tillräcklig.

Sammanfattningsvis har inte alla inom ledning och styrning fått möjlighet att delta i en introduktion. De som har deltagit anser att introduktionen oftast har varit tillräcklig, även om det finns möjlighet till utveckling. Färre introduktioner och fler upplevelser av otillräckliga introduktioner förekom inom styrgrupperna.

Som svar på en fråga om hur det fungerar i praktiken med att hålla i introduktioner beskriver en länssamordnare det på detta sätt:

”Det är skrala förutsättningar. Vi har stor omsättning av personal. Det är en obefintlig introduktion av styrgrupper. Vi får ingen information om dessa. Vi har gjort ett omtag kring ledningsgrupper och en gång per termin håller vi digital introduktion för alla nya. Det är dock endast erbjudande, vi har inga mandat att kräva att de ska delta. Det är ett stort bekymmer att det endast är frivilligt. Ledningen deltar inte, de väljer bort det. Ett större tjänsteutrymme skulle innebära större flexibilitet och se till så att alla blir introducerade. Då skulle vi kunna besöka dem när de ändå ska ha möte eller erbjuda fler tider för introduktion.”

Tjänstgöringsgrad för länssamordnare och finansiering av tjänsten

I fritextsvaren från enkätundersökningen besvarad av lokala samordnare framför flera personer att tjänsteutrymmet för länssamordningen är för litet för att täcka de behov som finns inom länets familjecentraler. Några av de beskrivningar som återfinns i svaren är följande:

”Länssamordning har gjort ett väldigt gott jobb med att förvalta uppdraget men för vidareutveckling så behövs det mer tid för det övergripande arbetet med strukturer och utveckling. Så en 100% tjänst har önskats länge för uppdraget”

”Det är oerhört viktigt att ha en länssamordnare som tar ansvar och ledning samt skapar en struktur och väver ihop alla familjecentraler i länet så det skapas en likriktighet. Vi upplever att vår länssamordnare gör ett jättebra jobb men behöver en heltidstjänst för att kunna skapa så bra förutsättningar som möjligt.”

”Länssamordnarna har gjort ett fantastiskt arbete med sin begränsade tid för att stötta oss lokala samordnare men för att kunna utveckla och förbättra våra verksamheter behövs en länssamordnare på 100%, förslagsvis finansierad av både region och kommuner.”.

I citatet nedan påpekar en svarsperson också att tjänstgöringsgraden för länssamordningen inte är tillräcklig. Personen nämner också att tjänsten skulle kunna samfinansieras, så att länets kommuner också är med och bidrar till finansieringen av tjänsten, eftersom den i dagsläget enbart finansieras av Region Uppsala.

”Att vi borde ha en länssamordnare på 100 %, det är så mycket som skulle behöva göras om på en högre nivå än lokalt, alla kommuner borde gå ihop för att finansiera länssamordning tillsammans med regionen. Avtalen är idag inte möjliga att följa och ersättningarna är olika i alla kommuner samt budgeterna. För att vi ska kunna ta hjälp av varandra och hitta fungerade sätt att jobba på krävs en samordnade person. Vi får om och om igen uppfinna olika lösningar som bara känns tillfälliga. Alla tolkar avtalen olika och utifrån sin verksamhet, ingen vill ta mer än någon annan, det skulle med en tydligare struktur kunna vara mycket mer lätt jobbat när vi träffar familjerna i vårt dagliga arbete.”.

Även länssamordnarna själva understryker att:

”Förutsättning kontra verkligheten går inte hand i hand. Länssamordningen borde vara samfinansierad av både regionen och länets kommuner”

”Jag tycker också att en förutsättning är att samordnartjänsten bör finansieras av både kommun och region, för att skapa gemensamt ansvar för rollen.”

Som svar på frågan om vilka förutsättningar som krävs för att uppdraget som länssamordnare ska kunna fungera beskriver en länssamordnare det så här:

”Tydligt uppdrag, tid kopplat till uppdraget, länsövergripande samverkansavtal och ett länsövergripande forum för länssamordnaren att vända sig till och att få uppdrag/inputs och beslut ifrån”

”Det skulle också vara värdefullt om rollen fördelades på två personer för att minska sårbarheten och få med fler perspektiv”

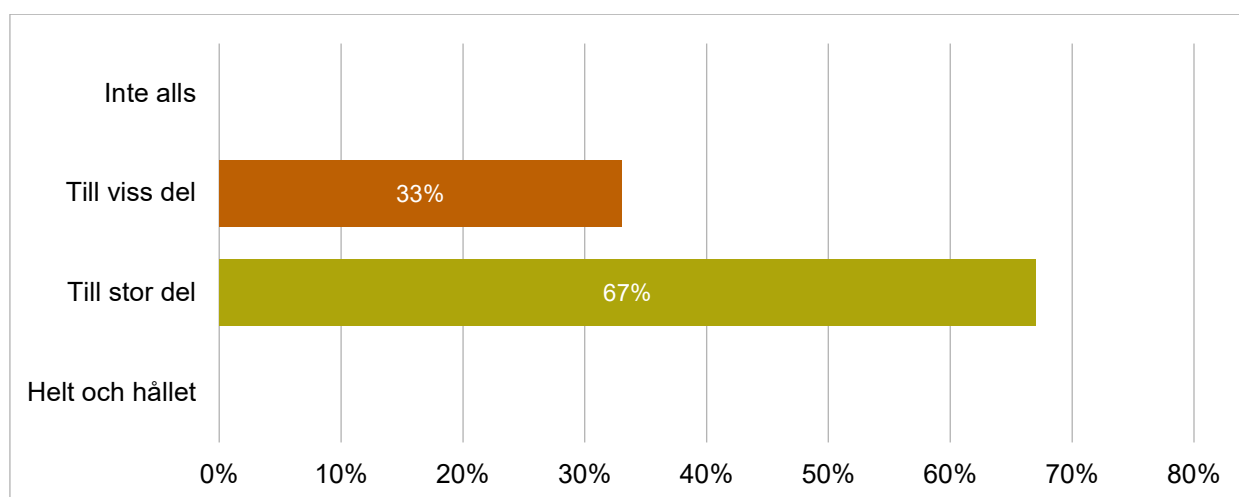
”Det är genomgående i allt arbete. Att få tiden att räcka till. Att ge tillräckligt stöd och utveckla arbetet. Att ha vägar till beslut för styrning och ledning. Vem fattar besluten? Vem äger frågorna? Vem ska jag gå till frågorna med? Det är oklara styrgrupper. Både lokalt och länsövergripande. Vi behöver beslutsvägar. Och en samsyn.”

Sammantaget visar resultaten att det råder enighet bland lokala samordnare och länssamordnare om att tjänstgöringsgraden för länssamordningen inte är tillräcklig i sin nuvarande form. Ett förslag som lyfts fram är att finansieringen av länssamordningen bör delas mellan länets kommuner och Region Uppsala, i stället för att enbart bekostas av Region Uppsala, som är fallet idag.

Den länsövergripande riktlinjen

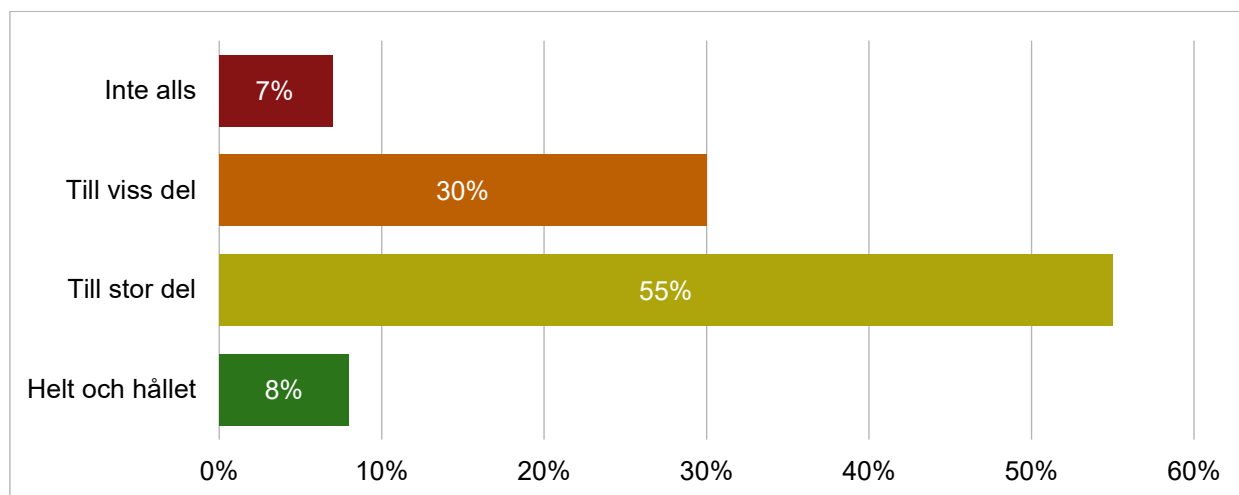
Kännedom om riktlinjen

Både lokala samordnare och personer inom ledning och styrning blev tillfrågade att svara i vilken mån de kände till den länsövergripande riktlinjen för länets familjecentraler som framgår i ViS-dokumentet Familjecentraler i Uppsala län. Av de 15 lokala samordnare som svarade på frågan, uppgav 67 procent att de *till stor del* kände till riktlinjen, medan resterande 33 procent sa att de *till viss del* kände till riktlinjen (se Figur 16).

Figur 16. Kännedom om den länsövergripande riktlinjen (besvarat av lokala samordnare).

Av de 53 personer inom ledning och styrning som besvarade frågan, uppgav störst andel på 55 procent att de *till stor del* kände till riktlinjen. Näst vanligast på 30 procent var att de *till viss del* kände till riktlinjen, medan åtta procent, respektive sju procent att de *helt och hållet* eller *inte alls* kände till riktlinjen (se Figur 17).

Figur 17. Kännedom om den länsövergripande riktlinjen (besvarat av ledning och styrning).

Sammanfattningsvis kan konstateras att de flesta tillfrågade uppger att de till stor del har kännedom om riktlinjen. Inga lokala samordnare och få inom ledning och styrning känner till riktlinjen helt och hållet.

Synpunkter om riktlinjen bland lokala samordnare

I undersökningen riktad till lokala samordnare omnämns riktlinjen vid en rad tillfällen i fritextsvaren, samt under övriga kommentarer och synpunkter. Följande framförs:

”...Ledningsgruppen bör stödja samordnaren vilket inte står i ViS samt delta på möten och gå på fortbildningstillfällen och konferenser...”

”Vidare så bör man i ViS förtydliga arbetsgruppens arbete och mandat...”

”...I en (grupp)intervju skulle det finnas möjlighet till vidareutveckling av flertalet frågor i enkäten, för att påvisa de stora glappen mellan ViS och verkligheten...”

”...Vidare så finns det en del att problematisera kring gällande ledningsgruppen och styrgruppen och dess ansvar som behöver lyftas i intervju då glappen finns där...”

I korta drag framgår önskemål om att chefer från ledningsgrupperna ska stödja den lokala samordnaren i större utsträckning och vara närvarande vid familjecentralsrelaterade möten, konferenser och fortbildningar. Det framförs även behov av att förtydliga arbetsgruppens/arbetsteamens uppdrag, samt att vidare intervjuer behövs för att belysa skillnaderna mellan riktlinjen och hur verksamheten bedrivs i praktiken.

Synpunkter om riktlinjen bland länssamordnare

I intervjuerna med länssamordnarna ställdes frågor om hur de tycker att riktlinjen är implementerade och fungerar. Följande citat beskriver att implementeringen är bristfällig:

”Jag vet att riktlinjerna är långt ifrån implementerade ute i verksamheterna så i praktiken upplever jag att man arbetar på som man gjort tidigare. Vi ställde frågan på en av våra utbildningseftermiddagar (ca 100 deltagare) gällande om man kände till ViS-riktlinjen. 30% svarade att de kände till riktlinjen. Vi tar ju alltid med den som ett av våra styrdokument när vi informerar men det står ju inget om att det är länssamordningens uppdrag att implementera den i verksamheterna så det ligger kanske på någon annan?”

”Vi hänvisar alltid till mallen för samverkansavtal som finns i riktlinjen om det är någon familjecentral som ska uppdatera sitt avtal. Men även i mallen för avtalet finns områden som behöver uppdateras så att vi har bästa möjliga förutsättningar till ett lättarbetat avtal för alla parter...”

Framför allt framkommer det att riktlinjen behöver revideras för att bli mer konkret och tydligare. Här följer en beskrivning från en av länssamordnarna:

”Ja, 60–70% vet inte ens om att de finns. De är för luddiga (...) Vad menas med omvärldsbevakning? Framtagande av systematiserat stöd. Vad innebär det? Mätbara instrument? Hur ska man stödja de lokala samordnarna? Man behöver peka på ledningsgruppernas ansvar. En ökad tydlighet (...) Det behövs förutsättningar för att implementera riktlinjerna. 30% räcker ej. Det går inte att vara ensam som länssamordnare och driva saker. Vi har inte tillräckligt med mandat.”

När det gäller länssamordnarnas uppgifter som står beskrivna i riktlinjen beskrivs följande exempel för att illustrera den uppleva otydligheten:

”Tydligare beskrivning av vad de olika uppdragsbeskrivningarna innebär. Ex. ’framtagande av stöd’ innebär det att länssamordningen tar fram och sedan släpper ansvaret för stödet vidare? Om det är så behöver det förtydligas då det är lätt att man där läser in implementering och uppföljning som en del av uppdraget.”

”Framtagande är en sak men vem ska implementera, följa upp och vb. justera? Otydlig arbetsuppgift vi har inte bara tagit fram stöd utan vi informerar, fördelar, strukturerar, utvärderar, reflekterar, planerar gällande det systematiska förbättrings- och kvalitetsarbetet.”

I intervjuerna nämnde länssamordnarna återkommande avsaknaden av länsövergripande struktur för ledning och styrning. Följande citat belyser detta:

”Dagens riktlinje går inte riktigt att arbeta efter då det saknas framför allt en ansvarig länsövergripande ledningsstruktur med beslutsmandat för de övergripande frågorna.”

”Jag saknar en länsövergripande styrning kring frågor som berör familjecentralerna gemensamt. Jag saknar också ett forum för dialog om de frågor som berör samtliga familjecentraler, såsom ekonomi, gemensam målbild kring lokaler för familjecentraler. Just nu driver samtliga aktörer och kommuner sina egna spår kring familjecentralernas utveckling och framtid vilket blir ineffektivt då flera aktörer sitter med samma frågor...”

”Det skulle även vara bra med någon form av beskrivning av den länsövergripande ledningen och styrningen. Tex. finns det något forum för länsövergripande ledning dit länssamordnaren kan vända sig med frågor? Riktlinjen beskriver den lokala strukturen för varje enskild familjecentral och de lokala samverkansavtalen. Det skulle vara bra om även den länsövergripande samverkan kunde beskrivas. Tex ett länsövergripande samverkansavtal där Uppsala län samlas kring en gemensam målbild för familjecentralerna i länet...”

Sammanfattningsvis framgår det att länssamordnarna anser att riktlinjen är otydlig och att den inte har implementerats tillräckligt väl. De menar att riktlinjen bör revideras för att bli tydligare och mer konkret. Vidare anser de att implementeringen kräver ytterligare insatser för att uppnå önskat resultat, och att det vore bra med ett länsövergripande forum med beslutsmandat som kan stödja och vägleda arbetet.

Slutsatser

Organisation och struktur

- Alla fyra parter ingår i nästan alla verksamheter. Få uppfyller kraven på samlokalisering.
- Tillgången till familjecentraler är ojämn. En jämlik tillgång till förebyggande och hälsofrämjande verksamheter, liksom familjecentraler, är viktig i omställningen till en god och nära vård samt anpassning till den nya socialtjänstlagen.
- De mål som lokala samordnare och deltagare i ledningsgrupper upplever att familjecentralerna arbetar mest för är *tillgänglighet, tidigt stöd, stärka barns rättigheter och stärka socialt nätverk*. Målen om *uppsökande arbete, resursanvändning och utveckla yrkesroller genom samarbete* upplever de däremot att det arbetas mindre med.
- Ungefär hälften av ledningen upplever otydlighet kring ekonomi. Länssamordnare hjälper, trots att det inte ingår i uppdraget.
- Nästan alla inom ledning och styrning uppger att det finns upprättat ett lokalt samverkansavtal. Några uppger dock att de inte vet eller att det saknas avtal.

Frågor att diskutera och klargöra i fortsatt utvecklingsarbete:

- Ska ökad samlokalisering vara ett regionalt mål? Hur kan det i så fall genomföras?
- Bör tillgången till familjecentraler bli mer jämlik i länet? Hur kan det i så fall genomföras och följas upp?
- Ligger målen som man arbetar mest för i linje med aktuella prioriteringar?
- Ska ekonomiska frågor ingå i länssamordningens uppdrag?
Behövs det instruktioner för hur familjecentraler ska hantera sin egen ekonomi?
- Hur kan man säkerställa att alla inom familjecentralernas ledning, styrning och verksamhet känner till och hittar aktuella samverkansavtal?

Lokal samordning

- De flesta av de lokala samordnarna är anställda inom öppna förskolan.
- Den aktivitet som i störst utsträckning uppges fungera är *verksamhetsplan och budget* medan den aktivitet som i lägst utsträckning uppges fungera är *introduktion av nya medarbetare*.
- Lokala samordnare önskar gruppintervjuer för att lyfta utvecklingsbehov.

Frågor att diskutera och klargöra i fortsatt utvecklingsarbete:

- Bör uppdraget som lokal samordnare bli mer jämnt fördelat i länet mellan de fyra parterna?
- Hur kan de lokala samordnarnas introduktion av nya medarbetare utvecklas?
- Kan lokala samordnare göras delaktiga i eventuell revidering av den länsövergripande riktlinjen?

Ledning

- Ungefär hälften anger att färre än fyra ledningsgruppsmöten genomförs per år.
- De aktiviteter som förekommit mest är *fastställande och uppföljning av verksamhetsplan samt budget*. Minst förekommande är beredning av ärenden till styrgruppen och introduktion av nya medarbetare.
- Merparten lokala samordnare anser att ledningsgrupperna fungerar *till viss del*, medan cheferna i ledningsgrupperna oftast tycker att de fungerar *till stor del*. Flera lokala samordnare känner att ledningen inte är tillräckligt insatt i familjecentralernas arbete.

Frågor att diskutera och klargöra i fortsatt utvecklingsarbete:

- Vad behövs för att ledningen ska kunna vara mer insatt i familjecentralernas verksamhet?
- Vad krävs för att fler ledningsgrupper ska genomföra minst fyra möten per år?

Styrning

- Lokala samordnare och styrgruppsdeltagare har svårt att redogöra för vilka beslut som styrgrupperna har fattat.
- Styrgrupperna upplevs fungera mindre väl än ledningsgrupperna, av både chefer och lokala samordnare. Både styr- och ledningsgrupper uppfattas fungera bättre av chefer, än av lokala samordnare.
- Styrgrupperna uppfattas som svåråtkomliga av både lokala samordnare och länssamordnare. Kontaktvägarna till styrgrupperna upplevs som otydliga, och ett förslag som framkommer är att samverkansstrategier ska agera länk mellan styr- och ledningsgrupp.
- Beredningsgruppens syfte upplevs som oklart och det efterfrågas att grupperingen ses över.

Frågor att diskutera och klargöra i fortsatt utvecklingsarbete:

- Ska familjecentralens kommunala styrgrupp se likadan ut i varje kommun?
Vilken roll ska de lokala tjänstledningarna för HSVO ha?
- Hur ska en bra kommunikation mellan styrgrupp och ledningsgrupp säkerställas?
- Kan samverkansstrategier fungera som länk mellan styrgrupp och ledningsgrupp?
Ska de i så fall delta vid alla eller endast vid vissa sammanträden?
- Hur kan man säkerställa att styrgrupper årligen följer upp familjecentraler i respektive kommun?
- Vad är beredningsgruppens roll i ledningsstrukturen? Vilka alternativ finns för beredningsgruppens framtid?

Länsövergripande stöd

- De lokala samordnarna upplever att *länsövergripande möten* och den *årliga utbildningsdagen* är mest tillräckliga av de uppgifter som ingår i länssamordningen. *Omvärldsinformation* uppfattas vara minst tillräcklig. Uppgiften *samordning inom Region Uppsala* upplevs som otydlig och ha ett oklart syfte.
- Både lokala samordnare och länssamordnare upplever att tjänsteutrymmet för länssamordningen är för litet för att möta behoven. Ett förslag som framkommer är att länets kommuner och Region Uppsala ska dela på kostnaden för att finansiera länssamordningen.
- Det saknas sammanställda och aktuella kontaktuppgifter till personer inom ledning och styrning.

Frågor att diskutera och klargöra i fortsatt utvecklingsarbete:

- Är det länsövergripande stödet som ges i linje med aktuella prioriteringar?
- Bör tjänsteutrymmet för länssamordning utökas? I vilken grad och med vilken finansiering?
- Hur kan uppdraget för länssamordningen av regionens familjecentralsarbete förtydligas?
- Hur kan kännedomen om vilka som ingår i länets ledningsgrupper och styrgrupper säkerställas och hållas uppdaterad?

Den länsövergripande riktlinjen

- Majoriteten av både lokala samordnare och personer inom ledning och styrning har *till stor del* kännedom om riktlinjen för familjecentralerna.
- Lokala samordnare önskar att riktlinjen tydliggör att ledningsgrupperna ska stödja samordnarna och att chefer deltar i möten, fortbildningar och konferenser, samt förtydligar arbetsgruppens uppdrag och mandat.
- Länssamordnarna anser att riktlinjen är otydlig och inte tillräckligt implementerad, samt att en länsövergripande struktur med beslutsmandat krävs för bättre stöd.

Frågor att diskutera och klargöra i fortsatt utvecklingsarbete:

- Hur kan implementeringen av riktlinjen stärkas?
- Kan riktlinjen förtydligas när det gäller ledningsgruppernas stöd till lokala samordnare, ökat deltagande av chefer och mandat?
- Var kan länssamordnare vända sig för stöd och vägledning?
Vilken roll ska den regionala tjänstledningen för HSVO ha?

Referenser

1. Kunskapsguiden. Familjecentralen som samverkansmodell och hälsofrämjande mötesplats, 2025 [Available from: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/samverkan-kring-barn-och-unga/familjecentralen-som-samverkansmodell/>].
2. Föreningen för familjecentralers främjande. Vad är en familjecentral?
3. Göteborgs stad. Utvärdering av samverkansorganiseringar för familjecentrerat arbetssätt i Göteborg. Arthur D. Little, Göteborgs stad & Västra Götalandsregionen; 2020.
4. Rikshandboken i barnhälsovård. Familjecentraler, 2025 [<https://www.rikshandboken-bhv.se/verksamhetsriktlinjer/samverkan-med-andra-verksamheter/familjecentraler/>]. Available from: <https://www.rikshandboken-bhv.se/verksamhetsriktlinjer/samverkan-med-andra-verksamheter/familjecentraler/>.
5. Föreningen för familjecentralens främjande. Nationell vägledning Familjecentral: Samverkan för barns bästa! : Marie Cesares Olsson; 2022.
6. Folkhälsomyndigheten. Familjecentralers betydelse för familjers hälsa och välmående – Resultat från en kartläggande litteraturöversikt. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/f/familjecentralers-betydelse-for-familjers-halsa-och-valmaende>. 2024.
7. Socialstyrelsen. God och nära vård, 2025 [Available from: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/god-och-nara-varld/>].
8. Kunskapsguiden. Om god och nära vård, 2025 [Available from: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/god-och-nara-varld/god-och-nara-varld/om-god-och-nara-varld/>].
9. Socialstyrelsen. Uppföljning av omställningen till en mer nära vård 2023. 2024.
10. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). God och nära vård 2024. En personcentrerad och patientsäker hälso- och sjukvård med primärvården som nav. 2024.
11. Socialstyrelsen. Ny socialtjänstlag 2025 - förberedelser och förändringar, 2025 [Available from: <https://www.socialstyrelsen.se/aktuellt/ny-socialtjanstlag-2025--forberedelser-och-forandringar/>].
12. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Framtidens socialtjänst, 2025 [Available from: <https://skr.se/framtidenssocialtjanst.74978.html>].

13. Socialdepartementet. En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst, Sveriges regering: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagratsremiss/2024/07/en-forebyggande-socialtjanstlag--for-okade-rattigheter-skyldigheter-och-mojligheter/>; 2024 [Available from: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/socialtjanst/ny-socialtjanstlag/>].
14. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Svårt för socialtjänsten att nå de yngsta barnen, 2024 [Available from: <https://skr.se/skr/tjanster/pressrum/nyheter/nyhetsarkiv/svartforsocialtjanstenattnaadyngstabarnen.84446.html>].
15. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). NUSO – unik nationell uppföljning, 2025 [Available from: <https://skr.se/framtidenssocialtjanst/kunskapochstod/nationelluppfoljningnuso.79633.html>].
16. Socialdepartementet. Lagratsremiss. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Sveriges regering: Camilla Waltersson Grönvall; 2024.
17. Föreningen för familjecentralers främjande. Strategisk regionsamverkan, 2025 [Available from: <https://familjecentraler.se/foreningen/strategisk-regionsamverkan/>].
18. Socialdepartementet. Socialstyrelsen ska stödja kommuner och regioner i arbetet med familjecentraler Sveriges regering 2024 [Available from: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/01/socialstyrelsen-ska-stodja-kommuner-och-regioner-i-arbetet-med-familjecentraler/>].
19. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen. Kartläggning av familjecentraler och familjecentralsliknande verksamheter. 2023.
20. Py Rundqvist. Kartläggning av behovet av familjecentraler och samlokalisering i Uppsala kommun. TL HSVO genom Beredningsgruppen för familjecentralerna i Uppsala kommun; 2023.
21. Region Uppsala. Vård i samverkan (ViS), Samverkanswebben, 2025 [Available from: <https://regionuppsala.se/samverkanswebben/samverkan-och-utveckling/halsa-och-varld/halsa-och-varld/varld-i-samverkan/>].
22. Region Uppsala. Familjecentraler i Uppsala län, : DocPlus-ID: DocPlusSTYR-28467; 2021 [Available from: <https://publikdocplus.regionuppsala.se/Home/GetDocument?containerName=e0c73411-be4b-4fee-ac09-640f9e2c5d83&reference=DocPlusSTYR-28467&docId=DocPlusSTYR-28467&filename=Familjecentraler%20i%20Uppsala%20l%C3%A4n.pdf>].
23. FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård. Översyn av familjecentralernas organisation, samordning och styrning,, 2021.

24. Enköpings kommun. Öppen förskola och familjecentral, 2024 [Available from: <https://enkoping.se/forskola-och-skola/oppen-forskola-och-familjecentral.html>].
25. Heby kommun. Familjecentral, 2024 [Available from: <https://www.heby.se/omsorg-och-stod/stod-for-vuxna/familj-foralder-och-anhorig/stod-till-dig-som-foralder/familjecentral>].
26. Håbo kommun. Familjecentralen, 2024 [Available from: <https://www.habo.se/omsorg-och-stod/stod-for-barn-unga-och-foraldrar/rad-och-stod-till-foraldrar/familjecentralen.html>].
27. Knivsta kommun. Knivsta familjecentral - en mötesplats för blivande föräldrar och barnfamiljer, 2024 [Available from: <https://knivsta.se/stod-och-omsorg/familj-vuxen-barn-och-unga/stod-till-familjen/knivsta-familjecentral>].
28. Tierps kommun. Öppna förskolan och familjecentralen, 2024 [Available from: <https://www.tierp.se/tierp.se/forskola-och-utbildning/barn-0-5-ar/oppna-forskolan-och-familjecentralen.html>].
29. Uppsala kommun. Familjecentraler, 2024 [Available from: <https://www.uppsala.se/stod-och-omsorg/stod-till-barn-ungdom-och-familj/stod-till-familjen/familjecentraler/>].
30. Älvkarleby kommun. Gruppverksamhet, Familjecentralen, 2024 [Available from: <https://www.alvkarleby.se/omsorg-och-hjalp/familj-barn-och-unga/stod-till-familjen/oppenvarden/gruppverksamhet.html>].
31. Östhammars kommun. Öppen förskola/Familjecentral i Gimo, 2024 [Available from: <https://www.osthammar.se/sv/utbildning-och-barnomsorg/forskola-och-barnomsorg/oppen-forskola2/>].

Bilagor

Bilaga 1: Metod

Genomförandeplanen för uppföljningen av de länsövergripande riktlinjerna för familjecentraler med inriktning på styrning, ledning och länsövergripande stöd godkändes i maj 2024 av den regionala TL HSVO. I planen ingick att ta del av de lokala samordnarnas, länssamordnares, samt deltagarna i styrgrupper och ledningsgruppers olika perspektiv och synpunkter om arbetet på familjecentralerna och hur väl den fastställda riktlinjen fungerar i praktiken. Arbetet påbörjades i september 2024.

Enkätundersökning riktad till lokala samordnare

Kontaktuppgifter till de lokala samordnarna inhämtades genom att tillfråga länssamordnarna för familjecentralerna i länet. Enligt uppgift fanns 18 lokal samordnare i Uppsala län, varav det inom vissa verksamheter var flera personer som delade på uppdraget. Länssamordnare uppgav att det finns 13 verksamheter i länet som benämns familjecentraler, även om de inte uppfyller den nationella definitionen som ställer krav på samlokalisering (2). Enligt uppgifter från aktuella kommuners hemsidor uppgick antalet till 17 familjecentraler (24-31). Skillnaden var en följd av att personalen i Heby kommun betraktade det som att en och samma familjecentral bedrevs på flera platser i kommunen, eftersom personalen från socialtjänst, barnhälsovård och mödrahälsovård roterade mellan att arbeta på fyra olika öppna förskolor drivna i Svenska kyrkans regi.

Samtliga lokala samordnare i respektive kommun ombads besvara en digital enkät (se bilaga). Frågorna i enkäten var utformade för att dels spegla riktlinjens innehåll, dels inhämta information om verksamheterna och det arbete som lokala samordnarna utför. Vid flera frågor var det möjligt att ange mer än ett svar och vid vissa frågor var det möjligt att kommentera sitt svar. Enkäten bestod av frågor om olika aspekter av verksamheten och uppdraget som lokal samordnare.

Frågor om ledningsgruppen och styrgruppen ställdes också till de lokala samordnarna. Enligt riktlinjen ska lokala samordnare ingå i ledningsgruppen, vilken bland annat har till uppgift att bereda ärenden till styrgruppen. Beroende på vilket uppdrag som respondenterna uppgav att de hade och vid vilken familjecentral de var verksamma slussades respondenterna till ett antal olika frågor. Maximalt innehöll enkäten till de lokala samordnarna 24 frågor.

Kontaktinformation till deltagarna i ledningsgrupper och styrgrupper saknades enligt länssamordnarna och inga sammanställda uppgifter fanns på länsnivå. Av denna orsak innehöll enkäten till de lokala samordnarna frågor om kontaktuppgifter till deltagare i lednings- och styrgrupper.

Enkätundersökningen som riktade sig till de lokala samordnarna genomfördes under oktober och november år 2024.

Intervju av länssamordnare

Länssamordnarna bjöds in till att medverka i enskilda intervjuer utifrån en intervjuguide (se bilaga). Teman som behandlades var bland annat den länsövergripande riktlinjen och hur ledning och styrning av familjecentralerna fungerar.

En videointervju genomfördes med en av länssamordnarna. Minnesanteckningar fördes under intervjun och skickades till intervjupersonen för godkännande. Efter några justeringar godkändes dessa och tilläts användas i den här rapporten.

Den andra länssamordnaren besvarade frågorna skriftligt. Intervjuerna genomfördes under oktober och november år 2024.

Enkätundersökning riktad till ledning och styrning

Enkätresultaten från de lokala samordnarna innehöll namn och e-postadresser till deltagare i de olika ledningsgrupperna och styrgrupperna. I enkätresultaten från de lokala samordnarna och intervjuresultaten från länssamordnarna framgick det även att den lokala tjänstledningen för samverkan kring hälsa, stöd, vård och omsorg (TL HSVO) utgjorde styrgrupp i flera kommuner i länet. Vid de fall där kontaktuppgifter saknades till deltagare i ledningsgrupper och styrgrupper kompletterades dessa via mejlkontakt med personer med sådan potentiell kännedom. I riktlinjen står det att ledningsgrupperna ska utgöras av verksamhetsnära chefer och att styrgrupperna ska utgöras av chefer med övergripande och strategiskt ansvar. Sammanlagt inhämtades kontaktuppgifter till 110 personer som bedömdes kunna ha en koppling till en ledningsgrupp, beredningsgrupp eller styrgrupp av en familjecentral i Uppsala län. Samtliga ombads besvara en digital enkät.

För många av frågorna var det möjligt att ange flera val och vid nästan alla frågor fanns det anslutande fritextfält med möjlighet att kommentera sitt svar. Frågorna i enkäten handlade om bakgrundsinformation om uppdraget, arbetet och aktiviteterna inom respektive grupp, familjecentralernas mål och inriktning, den länsövergripande riktlinjen, samt övriga synpunkter och kommentarer. Frågorna i enkäten var i huvudsak utformade för att spegla

riktlinjens innehåll och komplettera informationen som framkom under de andra två undersökningarna.

I enkät- och intervjuresultaten framgick det att det fanns en osäkerhet kring vilka grupper som utgör styrgrupp för familjecentraler. Därmed inleddes enkäten med en slussningsfråga som avslutade enkäten för de som svarade att de saknade koppling, eller kännedom om sin koppling, till ledning eller styrning.

Kvarvarande respondenter slussades i nästa steg till olika frågor beroende på vilka grupperingar och familjecentraler de tillhörde. Som mest omfattade enkäten 28 frågor, vilket vore aktuellt om någon tillhörde samtliga tre grupperingar: ledningsgrupp, beredningsgrupp och styrgrupp.

Enkäten riktad till ledning och styrning genomförde mellan december år 2024 och januari år 2025.

Analys

Det kvantitativa analysförfarandet innefattade deskriptiva analyser av svarsfördelningen för varje fråga, med särskilt fokus på de svarsalternativ som hade högst, respektive lägst andel svar. Vid jämn fördelning mellan svarsalternativen slogs andelarna för två alternativ samman för att underlätta tolkningen. Resultaten presenteras i figurer.

Den kvalitativa analysprocessen bestod av en tematisk analys av intervju svaren, där fokus låg på uppföljningens inriktning, samt innehållet i riktlinjerna. Citat valdes ut för att illustrera resultaten, antingen för att fördjupa de fynd som framkom i övriga undersökningar eller för att komplettera informationen med mer detaljerade förklaringar.

Bilaga 2: Små barn i Uppsala län år 2024

Antal och andel barn i ålder 0-6 år utifrån befolkning per kommun i Uppsala län år 2024².

Kommun	Total befolkning	Antal 0-6 år	Andel 0-6 år
Enköping	48 551	3 828	7,9 %
Heby	14 352	995	6,9 %
Håbo	22 947	1 746	7,6 %
Knivsta	21 073	1 878	8,9 %
Tierp	21 118	1 453	6,9 %
Uppsala	247 947	17 571	7,1 %
Älvkarleby	9 546	693	7,3 %
Östhammar	22 164	1 455	6,6 %
Totalt	407 698	29 619	7,3 %

² Källa: Statistikmyndigheten, SCB. Folkmängd 2024 efter kommun och ålder. Statistikdatabasen. Sveriges officiella statistik.